

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ:**

збірник наукових праць здобувачів вищої освіти

Житомир - 2023

УДК

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 19 від 27 жовтня 2023 р.).

Рецензенти:

Щерба Наталія Сергіївна - доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Поліщук Наталія Миколаївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методики викладання навчальних предметів, методист лабораторії методичного забезпечення (методика навчання біології, екології та хімії) Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти Житомирської обласної ради».

Сердюк Наталія Юріївна - кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана факультету української та іноземної філології з виховної роботи, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

Теоретико-прикладні аспекти діяльності суб'єктів освітнього процесу: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти / за заг. ред. О.Є. Антонової, Н.П. Бірук. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 114 с.

У збірнику представлені наукові та методичні праці, які висвітлюють дослідження в Україні та за кордоном з тематики, що охоплює різноманітні теоретико-прикладні аспекти діяльності суб'єктів освітнього процесу, а саме: формування у дитини елементів критичного мислення, розвиток цифрової компетентності учнів шляхом впровадження компонентів STEM-освіти, організація дозвілєвої діяльності молодших школярів, STEM-освіта в початковій школі як інструмент розвитку інтелектуальних здібностей учнів, особливості морального та екологічного виховання учнів початкової школи та інші. Збірник наукових праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім вчителям, аспірантам і докторантам, здобувачам вищої освіти.

© Колектив авторів, 2023

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Борисенко Анастасія ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	5
Борисенко Анастасія, Антонова Олена ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ	10
Гущина Дарина, Короленко Владислава, Антонова Олена СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В АНГЛОМОВНИХ КРАЇНАХ	13
Ковальчук Ірина ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ КОЛЕДЖІ	20
Корнійчук Юлія, Бірук Наталія ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ STEM- ОСВІТИ	24
Кудрицька Олена, Яценко Світлана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НУШ	29
Куліковська Надія, Дубасенюк Олександра ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ГРУПИ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ	34
Литвинчук Наталія, Бірук Наталія ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	39
Рабош Ольга, Костюк Віталій АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ У 8 КЛАСІ	43
Самсонюк Інна, Яценко Світлана РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	47
Сахневич Анна, Бірук Наталія ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	53

Свінціцька Анна, Бірук Наталія STEM-ОСВІТА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	59
Сорока Катерина, Антонова Олена РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	62
Стременко Катерина, Антонова Олена ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	66
Умінська Ольга, Дубасенюк Олександра ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»	71
Флячинська Оксана, Антонова Олена ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА	77
Ханчич Христина, Вітвицька Світлана СИСТЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО	84
Харитонюк Вікторія, Яковлева Валентина ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ОСВІТІ	89
Хоменко Марія, Бірук Наталія ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	94
Шембарецька Ольга, Бірук Наталія ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ УЧНІВ НА КОРЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ З «КАЗКОТЕРАПІЇ» ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	99
Шеренгова Юлія, науковий керівник Березюк Олена, ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	104
Яворська Олена, Яценко Світлана ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	109

Борисенко Анастасія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Розвиток світу набирає обертів з кожним днем. Науковий, технічний прогрес поєднується із утворенням нової інформації, обсяги якої зростають у неймовірній прогресії. Через це людина повинна засвоювати все більше нових знань, застосовувати нову інформацію та ставати активною, розвиненою особистістю. Але це не може розпочатися вже у дорослому віці. Важливо, щоб заклади освіти (як заклади середньої освіти так і дошкільні) створювали умови для розвитку уваги, пам'яті, мислення, тощо. За таких умов особливого значення набуває формування творчої особистості із здатністю до критичного мислення.

Раніше система освіти нашої країни мала вже доволі застарілий характер та була сильно нагромаджена та нецікава. Відповідно до рекомендацій освітніх інституцій Європейського Союзу концепція «Нова українська школа» має такі важливі завдання як створення професійної освіти і включення компетентнісної парадигми в освітній процес [4].

Завдяки цьому, велику увагу акцентують на формуванні критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку. Проте такий прогрес не може відбуватися лише з перших днів шкільного життя. Це варто розвивати ще у дошкільних закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щоб вирішити цю проблему варто затвердити цілі та завдання як саме організувати виховання та навчання у дошкільних закладах. Тому що знання та досвід, які діти отримують у дитячому садку безпосередньо впливатимуть на рівень готовності, знань, адаптацію та сприйняття дитини у початковій школі. Тому важливе покращення не лише початкової школи, але й дошкільних закладів – коригувати освітню діяльність з дітьми, підготовку до навчання у школі. «Українське довкілля» має свої освітні напрямки,

які безпосередньо впливають на розвиток елементів критичного мислення.

Ідея НУШ полягає у компетентнісному навчанні. Що це означає? Діти не просто отримують знання, а ще й зможуть навчитися використовувати їх на практиці. Щоб виконати ці ідеї створили новий Стандарт освіти та нові програми.

Розвиток критичного мислення є однією із найважливіших ідей Нової української школи. Методист Новопечерської школи та експертка ГО «Освіторія», тренерка НУШ та авторка підручників для початкової школи Інна Большакова стверджує: «Для НУШ розвиток критичного мислення – це одна з наскрізних задач, яку кожний вчитель має розв'язувати щоденно. Навичка критично мислити дозволяє людині приймати зважені, обмірковані рішення, які потрібні їй в особистому, і в суспільному житті. Уміння аналізувати інформацію, брати до уваги різні точки зору (попри те, що не погоджуєшся з ними), об'ємна оцінка подій, явищ, прийняття рішень на основі аналізу даних, вміння «жити» в медійному просторі тощо, є важливими навичками для людини ХХІ століття. Сильне демократичне суспільство – це суспільство людей, що критично мислять» [2].

Мета статті: розкрити суть та особливості формування елементів критичного мислення у підготовці дитини до навчання у початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль дошкілля має велике значення для майбутнього дитини. Формування елементів критичного мислення – одне із найважливіших даних завдань всієї освіти в Україні. Розвиток елементів критичного мислення можливий не лише на сенсорно-пізнавальному занятті. На будь-якому занятті можна стимулювати мислення дитини. Активізувати її думку можна цікавими запитанням, вправами, рухливими іграми, тощо. Метод «Асоціативний куш» – легкий та ефективний прийом формуванню елементів критичного мислення.

Критичне мислення – це сукупність знань умінь та навичок, які допомагають дитині самостійно приймати рішення, обмірковувати на своєму, хоч і не великому, але досвіді. Це процес довготривалий та потребує багато сил, зусиль як від дитини, так і від педагога та батьків.

Тому вкрай важливо систематизувати та узагальнювати педагогічні умови формування елементів критичного мислення. Такі умови, які б могли стимулювати дітей дошкільного віку до критичного мислення, аналізу та прийняття власних рішень. Педагогічні умови – це організація, прийоми, методи, засоби, обставити, які будуть сприяти формуванню елементів критичного мислення у дітей дошкільного віку.

Діти повинні розуміти, що вони можуть висловлювати свої думки вільно, аргументувати їх та пояснювати, вступати в міні-дискусії. Це надасть дитині і більше впевненості в собі, і за рахунок цього буде позитивний розвиток критичного мислення. Розуміючи це, діти будуть активніше брати участь у обговоренні, виконанні завдань, тощо.

Педагогу варто притримуватися таких вимог:

- давати можливість вільно думати дітям;
- слухати та вважати кожную думку дитини правильною;
- зацікавлювати дітей брати участь у навчальному процесі;
- цінувати кожную думку, убезпечити дитину від насмішок;
- створювати умови, де діти можуть застосовувати елементи критичного мислення.

Для формування елементів критичного мислення у дітей дошкільного віку можна використовувати такі вправи:

- «Асоціативний кущ», або «Асоціації» можна застосовувати під час будь-якої теми, у вступній частині, для міркування стосовно теми заняття, розвитку пам'яті та уваги. Це зацікавить дітей, кожний намагатиметься сказати першим.

- Метод «Мікрофон», оскільки дітям дошкільного віку дуже цікаво відповідати на запитання у мікрофон.

- Метод «Правильна відповідь – неправильна відповідь». Діти самі придумують питання для всіх інших стосовно зазначеної теми. Питання повинно бути побудоване таким чином, щоб відповідь на нього була «так» чи «ні».

- «Опитування» - це схоже до попереднього методу, де діти також самі складають запитання для інших, але цей метод акцентує увагу на 2-х видах питань: «тонкі питання» та «товсті питання». Тонкі питання - це питання, які розпочинаються, наприклад: хто? що? Ви згодні, що, тощо. Відповіді можливі лише «так» чи «ні». «Товсті питання» - це коли питання

починається наприклад: як ви гадаєте? Поясніть чому? Що буде? Ці питання побудовані на аналізуванні та порівнянні [3].

Тобто елементи критичного мислення сприяють дітям дошкільного віку отримувати знання, уміння та навички. Акцентують увагу на повазі чужих думок, важливість своєї та уміння слухати не перебиваючи інших. Це допоможе дитині у майбутньому легше спілкуватися із іншими людьми та вміти демонструвати свою точку зору та свою унікальність.

Але який би багаж знань не мала б дитина, адаптація у школі відбувається дуже важко. Звичайно, знання отримані у дошкільному закладі освіти та емоційна стійкість вже працювати в колективі, постійна комунікація з іншими дітьми, правила стосовно розпорядку дня допомагають. Це дуже складний період для дитини, тому що змінюється її спосіб життя, інше оточення. Досвід всього цього допоможе дитині швидко адаптуватися та почувати себе комфортніше [1].

Для того, щоб дитина легше пройшла цей тяжкий період, вчителі початкових класів повинні:

- використовувати мотиви ігрової поведінки;
- враховувати та сприяти розвитку сенсорних процесів (моторики рук, зір, слух, бажання дитини вчитися);
- вся діяльність, яку організовує вчитель для дітей повинна зацікавити його, дивувати та захоплювати;
- дитина має розуміти для чого вона це навчає, що воно їй знадобиться.

Висновки. Отже, формування елементів критичного мислення у дітей дошкільного віку є дуже важливим, оскільки критичне мислення – це тривалий процес, який потребує багато зусиль дітей, батьків та педагогів. Аби дитина у початковій школі була активна у навчальному процесі, варто розпочинати ще із дошкільного закладу. Дошкільний заклад освіти також допомагає краще та швидше пройти період адаптації. Це дуже стресовий для дитини період, тому педагог та батьки повинні працювати разом, для отримання позитивного результату.

Список використаної літератури:

1. Бодяк К. Університет менеджменту освіти. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/v_1/7.pdf.
2. НУШ: Кожен урок – насамперед про розвиток критичного мислення. Читомо | Культура читання і мистецтво книговидання | Усе про книги | Читомо - портал про культуру читання і мистецтво книговидання. URL: <https://chytomo.com/nush-kozhen-urok-urok-rozvytku-krytychnoho-myslennia/>.
3. Розвиток критичного мислення у процесі навчання дітей та молоді. Інформаційно-методичний супровід освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР. URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/03/2018_03_29_2_Bohan.pdf.
4. Формування критичного мислення і творчих здібностей в учнів початкової школи. Педагогічні інновації у фаховій освіті. Випуск 10. Ужгород, 2019. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27614/1/формування%20критичного%20мислення.pdf>.

Борисенко Анастасія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Наше суспільство – це період сучасних, новітніх технологій. Тому і освіта потребує значних змін для формування компетентної та активної особистості.

Із реформуванням освіти початкова школа має такі важливі завдання, як формування творчої та освіченої особистості. Нова Українська Школа дала змогу більше творчо організувати навчальний процес. Формування мислення, уваги та уяви має вже дещо вищий рівень ніж попередня система. Розглядаючи розвиток мислення, найактуальнішим є – формування критичного мислення. Але слід зазначити що формування критичного мислення не розпочинається в школі. Важливо залучати критично мислити дитину ще з дошкільного віку. Це дає активний старт його формування. Тому що даний вид мислення набувається не швидко, дуже повільно та приклавши багато зусиль. Розвиток критичного мислення це переведення мислення на інший рівень. З наочно-поведінкового мислення переходить у критичне мислення.

Даний вид мислення бере свій початок з постановки питань і знаходження проблеми, що варто вирішити. Діти цікавляться всім, що побачать, почують. Вони мають безліч ідей, яких дуже важливо чути батькам та педагогу.

Формування критичного мислення актуальне при вивченні всіх дисциплін. Але звичайно, заняття з математики – це найідеальніше

середовище для формування критичного мислення. Розглядаючи різноманітні технології навчання які сприяють розвитку критичного мислення велике значення приділяється технології проблемного навчання. Пояснення даної технології доволі просте – створення проблемної ситуації, для вирішення її дітьми за рахунок діяльності дітей. В даному випадку педагог має роль керівника, а не виконавця. Педагог лише створює проблемну ситуацію. А не дає готове дітям.

Проблемне навчання полягає в тому, що діти не отримують готові знання, а вчитель організовує це так, щоб діти шукали відповіді через спостереження, аналізу фактів. Проблемне навчання має: навчальну проблему, проблемну ситуацію, проблемні задачі та питання [1].

Тобто, проблемне навчання посприяє розвитку вміння самонавчання, самоосвіта, тому що безпосереднє засвоєння матеріалу реалізується через активну діяльність дітей.

Заняття математики це чудовий варіант для технології проблемного навчання, тому що завжди на даних заняттях діти мають питання «Чому так?», «Як це?», «Звідки?».

Вирішення проблемної ситуації на заняттях математики є цілком доречною та відбувається через подолання труднощів, коли діти отримують нові знання. Проблема ситуація виникає повністю природно не потребуючи додаткових вправ чи ситуацій. Щодо способів створення проблемних ситуацій доцільно розглянути, які запропонували вчені-дидакти В. Коваленко та І. Тесленко: [2]

- підвести дітей до пояснення неочевидних залежностей;
- пропедевтичні завдання (це завдання, які даються перед тим як вивчити новий матеріал, дані вправи сприяють самостійному розв'язанню проблеми, фокусуванню уваги дітей та є основою для створення проблемної ситуації);
- підведення дітей до своїх висновків;
- вирішення всіх запропонованих вправ та задач;
- створення ситуації вибору;
- підведення дітей до висновків, які не співпадають з їхніми минулими думками;
- порівняння нового з вивченим раніше.

Набагато ефективніше є, коли педагог показує певну проблему за

допомогою підготовлених питань, схем, картинок щоб діти самі «приходили» до цієї проблеми і самі ж вирішували її.

Наприклад, до проблемних ситуацій які можна застосовувати для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку можна віднести завдання де завдання не має чіткого формулювання, завдання, де немає всіх даних, завдання, де певні дані є зайвими, завдання, де вирішити можна декількома варіантами та завдання на міркування.

Висновок. Із запровадженням нової реформи, українська система освіти набула більш цікавого та творчого змісту. Запропоновано безліч технологій, методів та прийомів для формування освіченої та розвиненої особистості. Формування мислення, уваги, уяви та мовлення – також одні з важливих завдань. Стосовно мислення, то наданий час великої уваги набуло застосування технологій методів, прийомів для формування критичного мислення. Критичне мислення – це дуже складне та багаторівневе явище, тому це повинно відбуватися не з 1-го класу, а ще з закладу дошкільної освіти [3]. Використання різноманітних технологій для формування критичного мислення застосовуються у різних дисциплінах, та під час навчання математики – це чудове поєднання, яке гарантовано матиме позитивний результат. Технологія проблемного навчання дуже ефективна під час занять, для формування критичного мислення. В першу чергу через те що педагог не є виконавцем, він має роль керівника, який подає проблемну ситуацію, а діти самі шукають рішення.

Список використаної літератури:

1. Голець А. Розвиток критичного мислення учнів на уроках математики як важливого елементу продуктивної технології навчання. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-kritichnogo-mislennya-uchniv-na-urokah-matematiki-yak-vazhlivogo-elementu-produktivno-tehnologi-navchannya-255396.html>.
2. Мартинюк В. Застосування проблемного навчання на уроках математики. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-problemnogo-navchannya-na-urokah-matematiki-279751.html>.
3. Пометун О. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>.

Гущина Дарина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво),
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Короленко Владислава,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво),
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В АНГЛОМОВНИХ КРАЇНАХ

Сучасна епоха диктує необхідність інвестицій у людський капітал, адже саме такі інвестиції сприяють інноваційному розвитку економіки та соціальної сфери країн, забезпечують зростання їхнього добробуту та сприяють формуванню людського потенціалу. Важливими умовами конкурентоспроможності у XXI столітті стають такі якості особистості, як ініціативність, здатність творчо мислити та знаходити нестандартні рішення. У зв'язку з цим найважливішим напрямом сучасної системи освіти стає підготовка людей, які володіють цими якостями, що насамперед має на увазі під собою роботу з виявлення, підтримки та розвитку обдарованості у дітей.

Ми провели дослідження досвіду діяльності шкіл, університетів та асоціацій по роботі з обдарованими дітьми у країнах Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії, які міцно посідають місця у перших десятках рейтингу. У цій статті ми спробуємо провести порівняльний аналіз форм та методів роботи з обдарованими дітьми на цих континентах з метою визначення їхнього потенціалу для впровадження в українській освітній практиці.

У Північній Америці виявлення обдарованих здійснюється за допомогою оцінок вчителів, батьків, психологів, і навіть різних тестів.

Центр обдарованої освіти та розвитку талантів при університеті Коннектикуту [1] розробив тести, що дозволяють «виловити» маленького генія, а також методику подальшої роботи з ним, за якою працює безліч шкіл по всьому світу. Для дітей існує безліч «сортувальних» тестів, які допомагають чітко визначити ту область, в якій дитина талановита. Причому тести включають як стандартні опитувальники, а й виключно медичні дослідження. Однак завжди є винятки: у спеціалізованій початковій школі «Мисливець» у Нью-Йорку дотримуються концепції вродженої обдарованості, вважаючи, що кожна дитина по-своєму талановита. У цій школі окрім обов'язкових дисциплін кожен учень за допомогою психолога вибирає із приблизно 50 факультативних предметів ті, які найбільше задовольняють його схильностям та потребам. Потім постійно проводиться моніторинг розвитку його здібностей коригування його додаткових курсів. Таким чином, ця школа намагається зробити кожну дитину обдарованою – головне, знайти її «обдарованість».

Щодо методик роботи з обдарованими дітьми, то в США та Канаді вони дещо відрізняються між собою. У США проводиться:

- постійний моніторинг розвитку здібностей у період навчання у початковій та середній школі за участю психологів;
- профільний поділ на класи;
- спеціалізовані школи;
- додаткову освіту поза школі;
- освітня програма «Ранній коледж» (зарахування кредитів з дисциплін, вивчених факультативно у старших класах школи);
- програма "Академія літнього навчання" (вивчення університетських програм старшокласниками під керівництвом викладачів);
- наукові (літні) експедиції з поглибленого вивчення фундаментальних та суспільних наук;
- програма «Незалежне навчання» (самостійне вивчення дисциплін, незалежне тестування та зарахування вивчених дисциплін до університетської програми).

У Канаді існують різні програми навчання обдарованих дітей, що пов'язані з системою освіти Канади загалом. Як країна з одним з

найвищих рівнів життя у світі, Канада інвестує великі гроші на розвиток освіти, наукові дослідження та обладнання для своїх навчальних закладів. Щодо США, то значну частку фінансування програм для обдарованих становлять пожертвування та вклади різних фондів, компаній та корпорацій, а також витрати з бюджетів штатів. У Канаді активно розвивається дистанційні форми навчання обдарованих дітей. Так, наприклад, школа «Афуліон» (Велланд, штат Онтаріо) створює дистанційне інтенсивне навчальне середовище для обдарованих дітей, націлене на надання учням курсів та навчальних програм, які відсутні в очному навчальному закладі [2].

Проведений аналіз показує, що робота з обдарованими дітьми, незважаючи на наявність спільних цілей та завдань, має у США та Канаді свою специфіку. Власні методики сформувалися й у освітніх системах Австралії та Нової Зеландії. У цих країнах прагнуть виявити максимально можливу кількість маленьких геніїв із різних соціальних та етнічних груп населення, зокрема і з несприятливого середовища. Методи виявлення обдарованих багато в чому схожі на застосовувані в Північній Америці: спостереження батьків і педагогів, співбесіда, експертні оцінки, самоідентифікація, нейтральні в національно-культурному відношенні тести розумового розвитку, тести успішності.

Робота з обдарованими учнями в Австралії та Новій Зеландії реалізується в наступних напрямках [3]:

- формування груп обдарованих учнів у звичайній школі;
- організація «фокусованих» класів;
- спеціальні конкурсні школи;
- збагачення, розширення, прискорення та ущільнення програм для обдарованих;
- інтерактивні навчальні онлайн-програми;
- літні табори;
- програми раннього навчання для дошкільнят;
- змагання, предметні олімпіади, стратегічні ігри;
- система позашкільної освіти (клуби, секції).

Між освітніми системами штатів та територій Австралійського союзу є розбіжності у програмно-методологічних підходах до підтримки обдарованих учнів. Цікавим прикладом регіональної австралійської

програми для талановитих дітей є програма Ignite, яку фінансує департамент освіти Південної Австралії. Ignite надає учням можливість закінчити 8, 9 та 10 класи за два роки, скласти для себе індивідуальний розклад, вибрати додаткові предмети, поглиблено вивчити обов'язкові. Також приділяється велика увага музичним, художнім та спортивним талантам, заохочується нестандартне мислення.

Таблиця 1

Форми та методи роботи з обдарованими школярами у країнах Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії

Континент	Північна Америка	Австралія та Нова Зеландія
Країни, що вивчаються	США, Канада	Австралія та Нова Зеландія
Виявлення обдарованих дітей	<ul style="list-style-type: none"> - Оцінка вчителів. - Оцінка батьків. - Оцінка психологів. - Стандартні тести. - Тести для виявлення обдарованості. – «Сортувальні» тести на виявлення області, де дитина талановита. - Медичні дослідження 	<ul style="list-style-type: none"> - Оцінка батьків. - Оцінка вчителів. - Самоідентифікація дитини. - Експертні оцінки. - Співбесіда з дитиною. – Нейтральні у національно-культурному відношенні тести розумового розвитку. - Тести успішності
Освітні програми для обдарованих дітей	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постійний моніторинг розвитку здібностей з участю психологів. 2. Профільний поділ на класи. 3. Спеціалізовані школи. 4. Додаткова освіта поза шкіл. 5. Освітня програма «Ранній коледж» (зарахування кредитів з дисциплін, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування груп обдарованих учнів у звичайній школі. 2. Організація «фокусованих» класів. 3. Спеціальні конкурсні школи. 4. Збагачення, розширення, прискорення та ущільнення програм для

	<p>вивчених факультативно у старших класах школи).</p> <p>6. Програма "Академія літнього навчання" (вивчення університетських програм старшокласниками під керівництвом викладачів університетів).</p> <p>7. Наукові (літні) експедиції з поглибленого вивчення фундаментальних та суспільних наук.</p> <p>8. Програма «Незалежне навчання» (самостійне вивчення дисциплін, незалежне тестування та зарахування вивчених дисциплін до університетської програми).</p> <p>9. Програма обдарованого навчання «Мультивіковий клас».</p> <p>10. Дистанційне інтенсивне навчальне середовище для обдарованих дітей.</p>	<p>обдарованих.</p> <p>5. Інтерактивні навчальні онлайн-програми.</p> <p>6. Літні табори.</p> <p>7. Програми раннього навчання для дошкільнят.</p> <p>8. Змагання, предметні олімпіади, стратегічні ігри.</p> <p>9. Система позашкільної освіти (клуби, секції).</p> <p>10. Гнучка побудова навчального плану.</p> <p>11. Семінари та майстер-класи.</p> <p>12. "Програма одного дня" (One Day School programme) (один цілий шкільний день на тиждень робота в групі з іншими обдарованими дітьми).</p> <p>13. Онлайн програма "GO" (дистанційна форма "Програми одного дня").</p>
--	--	--

Всі учасники програми Ignite навчаються у спеціальних класах та групах для обдарованих дітей» [4].

Деякі інші методики застосовуються в Новій Зеландії [5]:

- гнучка побудова навчального плану, який розроблений так, щоб дозволити гнучко застосовувати його для задоволення потреб різних груп учнів;

- семінари та майстер-класи;

- «Програма одного дня» (One Day School programme) для дітей з 6 років до 8 років (на майданчиках по всій країні). Діти, зареєстровані в «Програмі одного дня», щотижня проводять один цілий шкільний день

в одній із філій Центру обдарованої освіти Джорджа Паркіна [6], працюючи разом з іншими дітьми приблизно того ж віку та високого рівня здібностей під керівництвом спеціально навченого вчителя.

Новозеландська Асоціація для обдарованих дітей (NZAGC) [7] публікує для обдарованих дітей та їхніх сімей журнал «Високі маки» (Tall Poppies), спонсорує та організує національні конференції та майстер-класи для вчителів, батьків та дітей, а також збирає бібліотеку книг, аудіо та відео носіїв, ігор та памфлетів на цю тематику, якою можуть користуватися всі члени асоціації. NZAGC забезпечує роботу онлайн форуму для обговорення будь-яких проблем, пов'язаних з обдарованими дітьми. Автономні регіональні підрозділи асоціації організовують різноманітні заходи – батьківські вечори, дні збору клубу тощо, де обдаровані діти та їхні батьки можуть знайти підтримку, дружбу та мотивацію. Австралійські регіональні асоціації для обдарованих дітей також провадять подібну діяльність. Таким чином, в Австралії та Новій Зеландії робота з обдарованими дітьми ведеться дуже активно, розроблені власні методики, застосовуються дистанційні технології. В Австралії потреба обдарованих учнів у спеціалізованому навчанні навіть закріплена законодавчо на державному рівні, що виводить підтримку талановитих дітей у цій країні на рівень системних вимог [7].

У Канаді, Новій Зеландії та Австралії активно розвивається дистанційне навчання обдарованих дітей, розробляються інтерактивні навчальні програми для обдарованих школярів. Водночас у різних країнах є специфічні методи роботи з обдарованими дітьми. Так, у США розвинена взаємодія шкіл та університетів у роботі з обдарованими дітьми, які під керівництвом викладачів вищів вивчають університетські програми; відбувається зарахування кредитів з дисциплін, вивчених факультативно у старших класах школи; можливе самостійне вивчення дисциплін, незалежне тестування та зарахування вивчених дисциплін до університетської програми. В Австралії та Новій Зеландії особлива увага приділяється збагаченню, розширенню, прискоренню та ущільненню програм для обдарованих. У Новій Зеландії розроблено спеціальну програму обдарованого навчання «Програма одного дня», у Канаді – програму «Мультивіковий клас».

Підтримка обдарованих школярів потребує постійного навчання

освітян, які працюють із цими дітьми. У Північній Америці, Австралії та Новій Зеландії викладачам пропонується підвищення кваліфікації у сфері обдарованої освіти, ведуться наукові дослідження, організовуються конференції, семінари, майстер-класи з обдарованої освіти.

Виявлені в результаті аналізу досвіду країн Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії форми та технології виявлення, підтримки та розвитку обдарованості у дітей та підлітків дозволяють ширше використовувати їх для диверсифікації роботи з виявлення та розвитку обдарованості, включаючи розвиток електронного навчання та дистанційні технології, що застосовуються переважно в регіонах з великою територією та нерівномірною доступністю до освітніх центрів, університетів та спеціалізованих установ, що робить цей досвід особливо цікавим та перспективним для розвитку в Україні.

Список використаної літератури:

1. Eyre D. Gifted Education: The English Model // National Academy for Gifted and Talented Youth. 2019.
2. Hunt A. The Tyranny of Subjects. Hamburg: Pergamon Press at the UNESCO Institute for Education, 2020. P. 55.
3. Reis S.M., Renzulli J.S. Using Curriculum Compacting to Challenge the Above-Average // Educational Leadership. 2021. № 50. P. 51-57.
4. Farmer D. Meeting the Needs of Gifted Students in the Regular Classroom // URL: <http://www.nswagtc.org.au/info/identification.index.htm>.
5. Adderholdt-Elliott M., Goldberg J. Perfectionism: What's Bad About Being Too Good. Minneapolis: Free Spirit Publishing, 2019. 136 p.
6. Winnerbrenner S. Teaching Gifted Kids in the Regular Classroom. Minneapolis: Free Spirit Publishing, 2019. 184 p.
7. Westberg K., Archambault Jr.F. A Multi-Site Case Study of Successful Classroom Practices for High Ability Students // Gifted Child Quarterly. 2017. № 41(1). P. 43-51.

Ковальчук Ірина,
здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
викладач хімічних дисциплін,
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

У системі реформування фармацевтичної освіти в Україні актуальним є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, які дають можливість забезпечити формування високого рівня професійної компетентності майбутніх фахівців фармації. Серед інформаційно-комунікаційних технологій особливе місце займає мультимедійна технологія, впровадження якої допомагає вирішити протиріччя між зростаючою складністю навчання, збільшенням потоку інформації та індивідуальними особливостями кожного здобувача професійної освіти; між стрімким оновленням наукових досягнень та вміннями аналізувати, систематизувати нову інформацію для подальшого професійного зростання.

Сьогодні проводять численні конференції, вебінари щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сучасну освіту. Ціла низка педагогічних досліджень науковців (Т. Бурлаєнко, Л. Вербицька, В. Гузева, О. Гуляєва, Ю. Іващенко, І. Кійко, А. Колеснік, С. Коноваленко, Л. Петречук, А. Тарасов, В. Толстой, М. Синиця, О. Соболєнко, Т. Чорненька, Г. Швачич та ін.) присвячена різним аспектам використання мультимедійних технологій та написано чимало наукових праць. Проте недостатньо досліджень щодо використання мультимедійних технологій у системі фармацевтичної освіти.

Мета статті – охарактеризувати доцільність та шляхи використання мультимедійних технологій у процесі вивчення хімічних дисциплін у фармацевтичному коледжі.

Мультимедійні технології на сьогодні є найбільш актуальним напрямком використання інформаційно-комп'ютерних технологій у

сфері професійної освіти. Застосування інформаційних технологій в процесі вивчення хімічних дисциплін у фармацевтичному коледжі дозволяє змінити способи передачі навчального матеріалу, які традиційно здійснюються під час лекцій, практичних, лабораторних занять за допомогою спеціально розроблених мультимедіа засобів.

Мультимедійні технології – це система комплексної взаємодії візуальних і аудіо ефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, які об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео тощо в одному цифровому відтворенні (2, с. 15).

У Житомирському базовому фармацевтичному фаховому коледжі на заняттях хімічних дисциплін використовуємо різноманітні способи застосування засобів мультимедійних технологій, а саме: використання електронних тренажерів, підручників; моделювання процесів і явищ (анімації, відеодосліди, відеоуроки); створення мультимедійних презентацій; навчально-демонстраційних й контролюючих програм тощо.

За допомогою тренажерів у здобувачів освіти формуються практичні уміння і навички застосування набутих знань з хімічних дисциплін. Наприклад, ефективними є такі хімічні тренажери: «Називаємо хімічні речовини», «Складаємо формули», «Пишемо рівняння хімічних реакцій» тощо. Правильно підібрані та використані комп'ютерні тренажери підвищують мотивацію до вивчення хімічних дисциплін, знання яких необхідні для вивчення фахових дисциплін та у майбутній професійній діяльності.

У Житомирському базовому фармацевтичному фаховому коледжі функціонує електронна бібліотека, створена електронна база навчально-методичної літератури, у якій наявні електронні підручники з усіх хімічних дисциплін. З електронними підручниками можна працювати за наявності Інтернет з'єднання або ж є можливість завантажити їх на будь який носій (флеш-диск, смартфон, планшет, комп'ютер, ноутбук та ін.). А для тих здобувачів, які надають перевагу друкованим навчальним виданням, є змога роздрукувати електронний підручник. Електронні підручники є безкоштовними, різноманітними, доступними в будь який час, в будь яких умовах.

Вивчення нового навчального матеріалу на заняттях хімічних дисциплін з використанням анімацій, відеоуроків, відеодослідів спонукає майбутніх фахівців до мислення, аналізу, синтезу отриманої інформації та формування власного уявлення про процеси та явища, які лежать в основі технології аптечного та промислового виробництва ліків, умов їх зберігання та терапевтичної доступності.

Одним із найперспективніших інструментів, що дозволяє одночасно задіяти графічну, текстову й аудіовізуальну інформацію є мультимедійна презентація. Чергування або комбінування тексту, графіки, відео й звукового ряду надає можливість донести інформацію про будову, властивості, способи ідентифікації, застосування сполук в максимально наочній і легко засвоюваній формі та дозволяє інтенсифікувати процес навчання, надати йому гнучкості, динамізму, посилити його професійну спрямованість. Мультимедійні презентації є універсальними, оскільки можуть бути використані на різних етапах заняття у процесі: актуалізації опорних знань, мотивації як постановки проблеми перед вивченням нового матеріалу або презентації кейсу, пояснення нового матеріалу, закріплення знань, самостійної підготовки здобувача, контролю рівня знань.

Використання мультимедійних презентацій на заняттях хімічних дисциплін сприяє: логічній подачі навчального матеріалу, можливості акцентувати увагу на головних аспектах заняття та підвищенню продуктивності заняття; забезпеченню оптимального емоційного навчального середовища; активізації уваги та навчально-пізнавальної діяльності здобувачів; створенню комфортних умов для запам'ятовування нового матеріалу [1, с. 426].

Окрім того, мультимедійні презентації є найбільш функціональними та ефективними засобами під час проведення наукових конференцій, презентацій проєктів та пошуково-дослідницьких робіт здобувачів освіти.

Контролюючі тестові програми дозволяють проводити аналіз рівня знань здобувачів за допомогою сучасних інформаційних технологій. Проте тест може бути не тільки інструментом для контролю та оцінювання знань (контролюючі тести), а й засобом самоосвітньої діяльності здобувачів освіти (навчальні тести). Навчально-контролюючі

тести з дисциплін: «Хімія» (шкільний курс), «Техніка лабораторних робіт», «Неорганічна хімія», «Органічна хімія», «Фізична та колоїдна хімія», «Косметична хімія» створено на online платформі «*Всеосвіта*» та на вебсервісі *Google Classroom*. Тестовий контроль з хімічних дисциплін складається із завдань чотирьох форм складності: завдання з вибором однієї правильної відповіді; завдання на встановлення відповідності; завдання на встановлення правильної послідовності; завдання відкритої форми з короткою відповіддю, яке передбачає розв'язування задач. Основною перевагою тестів є їх об'єктивність, неупередженість, можливість швидкої автоматичної перевірки великої кількості відповідей.

Таким чином, упровадження мультимедійних технологій дозволяє реалізувати принципи науковості, доступності, інноваційності, систематичності та послідовності, наступності, зв'язку теорії з практикою, інтеграції, професійного спрямування, наочності, комп'ютеризації, співробітництва, індивідуалізації та диференціації, які визначають основні вимоги до організації освітнього процесу, його змісту, форм, методів, засобів щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін.

Список використаної літератури:

1. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань. *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія*. Житомир, 2014. С. 418-438.
2. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. / Г. Г. Швачич та ін. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

Корнійчук Юлія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ STEM-ОСВІТИ

У Законі України «Про освіту» визначені компетентності, необхідні сучасній людині для її успішної життєдіяльності. Серед них компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій, математична компетентність, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя та інші. Спільними для всіх компетентностей є наскрізні вміння: критичне і системне мислення, ініціативність, творчість, спроможність оцінювати ризики, вирішувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими [2].

Розвиток цифрової та інформаційної компетентності учнів початкових класів включає в себе набуття здатностей до орієнтування в інформаційному просторі, розуміння суттєвості та необхідності інформації, здатність до формулювання запитань, визначення джерел та успішної стратегії пошуку. Також важливо мати навички самостійного пошуку, систематизації, аналізу та відбору необхідної інформації для розв'язання навчальних завдань, а також вміння творчо опрацьовувати, зберігати та передавати інформацію за допомогою програмних засобів. Крім цього, до цих навичок додаються такі якості, як критичне мислення, медіаграмотність, цифрова грамотність, комунікаційні навички та інші.

Інформаційно-цифрова компетентність є однією з важливих компетентностей у концепції Нової української школи і розглядається як «впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному

спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [3].

Розвиток цифрової компетентності молодших школярів є важливим завданням в сучасному світі, оскільки цифрові технології стають все більш важливим елементом нашого повсякденного життя. Для забезпечення розвитку цифрової компетентності молодших школярів можна використовувати різні підходи та методики. Вважаємо, що для забезпечення розвитку цифрової компетентності учнів початкових доцільне впровадження компонентів STEM-освіти у навчанні. Актуальність порушеного питання й зумовила вибір теми нашої статті.

Мета статті – проаналізувати аспекти розвитку цифрової компетентності учнів початкових класів через впровадження компонентів STEM-освіти.

У Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (схвалено розпорядженням КМУ від 5 серпня 2020 р. № 960-р) зазначено, що «навчальні методики та навчальні програми природничо-математичної освіти (STEM-освіти) спрямовані на задоволення попиту на наукоємну освіту, формування актуальних на ринку праці компетентностей». Поряд з розвитком когнітивних навичок, навичок обробляти інформацію, інтерпретувати та аналізувати данні; інженерного мислення; науково-дослідницьких навичок; креативних якостей та інноваційності, технологічних навичок, навичок комунікації, важливим є розвиток алгоритмічного мислення та цифрової грамотності. Останнє в Концепції визначається як «ефективне використання цифрових технологій для комунікації, обробки інформації, інтерпретації та аналізу даних, формулювання проблем та їх розв'язання у вигляді комп'ютерних алгоритмів, які можуть бути автоматично оброблені; складення інструкцій або алгоритмів, що дають змогу виконати певні завдання за допомогою відповідної техніки» [4].

STEM-освіта є категорією, яка описує педагогічний процес (технологію) формування та розвитку розумово-пізнавальних та творчих здібностей в учнів, рівень яких визначає в майбутньому їх конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Міждисциплінарний підхід до побудови навчальних програм різних рівнів освіти є ключовим в освіті STEM. Акронім STEM (від англ. Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерія, проектування, дизайн, Mathematics математика) визначає характерні риси відповідної дидактики, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практико орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін.

В Україні ще у 2016 р. ініційовано поширення та розвиток STEM-освіти. 5 серпня 2020р. Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), реалізація якої передбачена до 2027 року. Концепція спрямована на модернізацію STEM-освіти, її широкомасштабне впровадження на всіх складниках та рівнях освіти. Згідно з Концепцією, навчальні методики та навчальні програми STEM-освіти будуть спрямовані на формування компетентностей, актуальних на ринку праці. Зокрема, це критичне, інженерне і алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації й аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості та інноваційність, навички комунікації.

STEM-освіта є одним з визначальних напрямів розвитку української освіти, який дозволяє використовувати інтегрований, міждисциплінарний та проектний підходи до навчання, формувати ключові компетентності учнів, включаючи інформаційно-комунікативну компетентність. Цей новий підхід до навчання збільшує науково-дослідний та технологічний потенціал учнів, розвиває навички критичного, інноваційного та творчого мислення, комунікації та роботи в команді.

Одним з ефективних методів впровадження компонентів STEM-освіти є використання різних цифрових інструментів та технологій. Наприклад, використання спеціальних платформ, таких як Scratch, Code.org, або Tinkercad, може допомогти учням навчитися створювати прості програми та дизайнувати об'єкти, що підтримуватимуть їхні навички у сфері програмування та моделювання.

Крім того, STEM-освіта може сприяти розвитку учнівських когнітивних навичок, таких як логічне мислення, розв'язання проблем, креативність, та критичне мислення. Ці навички є важливими для

розвитку цифрової компетентності, адже вони допоможуть учням аналізувати та розуміти складні цифрові процеси та системи.

Важливим аспектом впровадження STEM-освіти є також забезпечення наявності кваліфікованих вчителів, які мають необхідні знання та навички для викладання STEM-предметів. Для досягнення цього можуть бути проведені спеціальні тренінги та курси для вчителів, а також залучення фахівців з педагогічної та технічної галузі для проведення уроків та воркшопів.

Сьогодні STEM-освіта є найбільш ефективною, коли застосовується у школах через «проектну діяльність», яка дає учням можливість використовувати знання з різних галузей. Школярам демонструється, як застосовувати науково-технічні знання в реальному житті за допомогою практичних занять. Під час створення проектів учні розробляють свої моделі, аналізують результати, роблять висновки, пов'язують їх з реальними життєвими ситуаціями та власним досвідом. Цей метод навчання додає учням впевненості у своїх можливостях, вчить їх досягати мети та долати перешкоди. Працюючи в групах, учні вільно висловлюють думку, відстоюють її, вчаться правильно формулювати та презентувати свою роботу. Практичні заняття розкривають природні здібності школярів та активізують зацікавленість до різних дисциплін. Це формує здатність навчитися розуміти складну термінологію, готовність до розв'язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності та правильного вибору майбутньої професії. Проектно-дослідна діяльність сприяє формуванню соціальних компетенцій, дозволяє пройти технологічний процес від ідеї до створення виробу з подальшою його презентацією. Поряд із традиційними методами та засобами навчання ефективно використовуються інформаційно-комунікаційні технології [1].

В сучасному світі STEM-освіта відіграє важливу роль у формуванні цифрової грамотності молодших школярів. У процесі навчання STEM-предметів, діти отримують знання з математики, науки, технологій та інженерії, а також вчаться застосовувати ці знання для розв'язання практичних завдань та проблем. Це допомагає розвивати у них критичне мислення, творчість та аналітичні навички, які є необхідними для

розв'язання складних проблем, зокрема в цифровій сфері.

Також STEM-освіта також дає змогу дітям зрозуміти, як працюють цифрові технології, та навчитись їх використовувати відповідально та безпечно. Це особливо важливо в епоху швидкого технологічного розвитку, коли цифрові технології все більше використовуються в різних аспектах нашого життя, від роботи до особистого спілкування.

Отже, STEM-освіта допомагає молодшим школярам зрозуміти, як працюють цифрові технології та як їх можна використовувати, розвиває навички критичного мислення та творчості, що є необхідними для формування цифрової грамотності та готовності до майбутньої кар'єри в сфері технологій.

Список використаної літератури:

1. Андрієвська В.М. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 2. С. 11-14.
2. Кірик М., Данілова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник. Львів: Світ, 2019. 136 с.
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>

Кудрицька Олена,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
науковий керівник: **Яценко Світлана,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НУШ

Згідно концепції Нової української школи, яка стартувала у 2018-2019 рр., освітні заклади освіти України мають працювати на засадах особистісно-орієнтованої освіти. У рамках цієї реформи школа максимально має враховувати права дитини, інтереси, потреби та здібності.

Особистісно-орієнтоване навчання ставить насамперед у центр шкільної освіти особистість дитини, забезпечення реалізації її природних потенціалів, безпечних умов розвитку. Це навчання розглядається сьогодні як специфічна педагогічна діяльність створення учням оптимальних умов для розвитку їх можливостей, формування самостійності, здатності до самоосвіти та самореалізації.

Особистісно-орієнтоване навчання спрямоване на вирішення ключових проблем гуманізації загальної середньої освіти: підвищення престижу шкільної освіти; розвитку в учнів бажання та вміння самостійно вчитися, інтересу до пізнання, подолання труднощів та формування основ базової культури особистості.

Саме в наданні психолого-педагогічної допомоги в становленні індивідуальності учня, в його життєвій самореалізації, самовизначенні та виявленні суб'єктного досвіду кожного і полягає мета особистісно-орієнтованого навчання. Бо, якщо традиційна освіта наближає кожного учня до параметрів особистості з попередньо заданими якостями, то особистісно-орієнтоване навчання виходить з визнання унікальності суб'єктного досвіду самого учня, адже цей досвід набутий дитиною до

школи в конкретних умовах родини, навколишнього середовища, в процесі сприймання та розуміння нею світу.

Головними завданнями особистісно-орієнтованого навчання є:

- розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей кожного учня;

- розвиток його індивідуальних пізнавальних здібностей;

- допомога йому в самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;

- формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя [1, с.14].

Особистісно-орієнтовану модель навчання сьогодні розробляє багато вчених, зокрема С. Подмазін, І. Бех, В. Сериков, О. Бондаревська, С. Кульневич, І. Якимовська та ін. Але, з поміж великої кількості теоретичних концепцій, виокремлюється психолого-дидактична концепція І. Якиманської та дидактична модель особистісно-орієнтованої освіти В. Серикова, які, на нашу думку найбільш відповідають новим потребам освіти [4, с. 33].

І. Якиманська розглядає процес учіння як індивідуальну діяльність окремого учня, де реалізується досвід, здобутий дитиною самостійно, поза навчальним процесом. А роль навчання полягає в тому, щоб виявити особливості та збагатити науковим змістом цей досвід.

Концепція І. Якиманської показує можливості виникнення і дії механізмів розвитку, які створюються самим учнем у процесі учіння і самостійної пізнавальної діяльності. Очевидно, ці механізми мають значно більший ступінь дієвості, ніж ті, які виникають під впливом зовнішніх педагогічних чинників і перетворюються у внутрішній план особистості [2, с. 20].

В. Сериков розробив педагогічну технологію особистісно-орієнтованої ситуації. Ця технологія ґрунтується на ідеї реалізації трьох основних характеристик особистісно-орієнтованої ситуації: життєвого контексту, діалогічності та ролівої взаємодії її учасників [3, с. 114-119].

Пріоритетами НУШ є радість пізнання як провідний фактор розвитку особистості дитини. Саме тому навчання має відбуватися на основі особистісно-орієнтованого підходу, комунікативного та

діяльнісного підходів на інтегровано-предметній основі, де в центрі уваги має бути дитина як особистість.

Завдяки реформі НУШ сам процес проходить по-новому. А, отже, випускник Нової української школи- це:

1. Особистість, яка здатна до критичного мислення.
2. Патріот з активною позицією.
3. Новатор, який здатний змінювати світ навколо себе і вчитися протягом життя.

А місією Нової української школи є допомогти розвинути та розкрити можливості кожної дитини на основі партнерства між вчителем, учнем та батьками. Дана реформа має багато переваг порівняно з традиційною системою освіти, яка була впровадження багато років назад. Головною перевагою якої є розвиток критичного мислення учнів та виховання в них патріотів, новаторів та, насамперед, особистостей.

Впровадження особистісно-орієнтованого підходу до навчання в початковій школі сприяє створенню такого навчального середовища, що дає змогу активізувати та розвинути пізнавальний інтерес; сформувати творчу особистість, а також розвинути її обдарування та здібності.

Таким чином, засобами, які допомагають втілювати особистісно-орієнтоване навчання в початковій школі є:

1. Використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, що сприяє розкриттю суб'єктивного досвіду учнів.
2. Створення атмосфери зацікавленості кожного учня в роботі класу.
3. Стимулювання учнів до висловлювання, використання різних способів виконання завдань без будь-якого остраху помилитися чи дати неправильну відповідь.
4. Використання під час уроку дидактичного матеріалу, який дає змогу учневі вибирати найбільш значущі для нього вид та форму навчального змісту.
5. Оцінювання діяльності учня не тільки за кінцевим результатом, а й за процесом його досягнення.

6. Заохочення прагнень учня знаходити свій спосіб роботи, аналізувати способи інших учнів під час уроку, вибирати й застосовувати більш раціональні.

7. Створення педагогічних ситуацій спілкування на уроці, що дають змогу кожному учневі виявити ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи, створення умов для природного самовиявлення учня.

Найважливішими ознаками особистісно-орієнтованого навчання академік О. Савченко вважає багатоваріативність методик і технологій, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження всіма засобами цінності емоційного благополуччя, позитивного ставлення до світу, тобто внутрішньої мотивації. Під час проведення особистісно-орієнтованого уроку вчитель не просто чуйний до дітей, а разом з ними здійснює рівноправну діяльність щодо пошуку та відбору змісту навчання, яке потрібно засвоїти. Саме за таких умов це знання і є особистісно-значущим.

Щоб бути суб'єктом навчальної діяльності, учень має володіти її етапами.

Для опанування етапів діяльності пропонується технологія особистісно-орієнтованого уроку, яка складається з таких основних етапів:

1. Етап орієнтації.
2. Етап визначення мети.
3. Етап проектування.
4. Етап організації виконання плану діяльності.
5. Етап контрольної-оцінювальної [5, с. 95].

О. Савченко зауважує, що головними дійовими особами на уроці мають бути окремі діти, групи та клас у цілому. Учитель стає невидимим диригентом, який вчасно вміє почути, помітити, підправити, підтримати кожного виконавця, залучити до співпраці [4, с. 35].

Тому, готуючись до проведення уроків за особистісно-орієнтованою технологією, учитель має проаналізувати зміст навчального матеріалу, визначити види діяльності учнів, підготувати завдання на вибір або завдання для групової роботи, враховуючи обсяг навчального матеріалу й рівень складності відповідно до навчальних можливостей учнів.

Головне завдання вчителя забезпечити кожному учневі можливість виявити себе як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності.

Особистісно-орієнтований підхід має суттєво гуманізувати навчально-виховний процес, наповнити його високими морально-духовними переживаннями, утвердити принципи справедливості і поваги, максимально розкрити потенційні можливості дитини, стимулювати її до особистісно розвивальної творчості.

В умовах навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність, критичність мислення, вміння працювати з інформацією, спілкуватися та нести відповідальність за наслідки власних дій.

Орієнтація навчання на особистість передбачає створення оптимальних умов використання різних джерел наукової інформації для кожного учня при опануванні знань.

Таким чином, особистісно-орієнтоване навчання – специфічна педагогічна діяльність для створення учням оптимальних умов розвитку їх потенційних можливостей, формування самостійності, здатності до самоосвіти та самореалізації.

Список використаної літератури:

1. Алєндар Н. Особистісно-орієнтовані технології навчання молодших школярів. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лєси Українки. Педагогічні науки. 2016 №1(1) с.14.
2. Короденко М. Нова школа-нові підходи: моногр. Київ: ВЦ «Академія», 2016 с.20.
3. Кулик О. Особистісно-орієнтований підхід до навчання як чинник мовленевого розвитку учнів. 2017 Вип.2 с. 114-119.
4. Санченко О.М. Школа особистісно-зорієнтованої освіти. Управління школою (осн.) 2016 № 31/33 с.33.
5. Микитась Т. Особистісно-орієнтований підхід в організації освітнього процесу в Новій українській школі 2018.№6 с. 95.

Куліковська Надія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Дубасенюк Олександра,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ГРУПИ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

В сучасних умовах актуалізується проблема екологічного виховання учнів у закладах середньої освіти, оскільки найбільш гострою проблемою є забруднення довкілля та збереження природи. Одним із пріоритетних напрямів екологічної освіти та виховання у сучасній початковій школі є формування всебічно розвиненої особистості з високим рівнем екологічної компетентності, що проголошується Державною програмою «Освіта XXI століття» [4], а також Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі виховання [6], Концепцією екологічної освіти в Україні, нормативним документом «Про концепцію екологічної освіти в Україні».

Завдання екологічної освіти полягає у формуванні у молоді розуміння взаємодії людини та природи, створенні позитивного ставлення до охорони навколишнього середовища, що має важливе значення для збереження та раціонального використання природних комплексів України. Вони пов'язані з низкою об'єктивних чинників, насамперед, з необхідністю усвідомлення громадянами України того, що, розбудовуючи власну державу, необхідно долучитися до вирішення екологічних проблем на основі з'ясування залежності рівня життя від ступеня розвитку й упровадження екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій.

Державні перетворення в Україні, що наповнені екологічним змістом, детермінували потреби у розробці вихідних засад удосконалення та підвищення ефективності освіти щодо забезпечення

екологічної підготовки молоді не лише у процесі навчання, а й у позакласній діяльності (на заняттях групи продовженого дня).

Наукові дослідження свідчать, що цікава та послідовна діяльність у позаурочній роботі має позитивний вплив на розвиток емоційно-ціннісних настановлень на взаємодію дітей з довкіллям. Саме тому виникає необхідність застосування таких педагогічних умов із використанням інтерактивних форм роботи, які б сприяли ефективному екологічному вихованню молодших школярів на заняттях групи продовженого дня.

Мета дослідження: виявити та проаналізувати педагогічні умови екологічного виховання учнів початкової школи у групі продовженого дня.

Методологічною базою, що дозволяє розглядати проблему формування екологічної вихованості в учнів початкової школи, є аксіологічний, особистісно-орієнтовний, діяльнісний підходи [5].

Проблема екологічної освіти й виховання учнів початкових класів знайшла своє відображення у працях таких відомих науковців, як: Г. Білявський, Л. Виготський, Л. Виговська, Т. Крисоченко, І. Ковальчук, А. Степанюк, О. Химинець та інші [3]. Учені вважають, що необхідно формувати в учнів природоцентричний світогляд, знання й уміння дослідницького характеру; сприяти переходу засвоєних знань і моральних принципів поведінки в навколишньому середовищі в особисті переконання; залучати школярів до практичної діяльності для вирішення проблем навколишнього середовища регіонального значення. Ефективні форми, методи та засоби екологічного виховання на заняттях продовженого дня вивчали такі науковці, як: Л. Беленька, А. Варениченко, Н. Ващенко, Г. Пустовіт, Ю. Рева, Л. Руденко, Г. Ткачук, Л. Царик та інші [1, 2, 7].

Відповідно до визначених завдань було застосовано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз філософських, природознавчих, психологічних і педагогічних джерел, програм, навчально-методичних посібників, педагогічної документації навчальних закладів із метою визначення сутності, змісту, методів, особливостей процесу екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку; аналіз стану роботи в загальноосвітніх навчальних закладах з окресленої проблеми, синтез, класифікація, узагальнення даних; *емпіричні*: експеримент,

спостереження, анкетування, опитування, тестування, порівняння; *математичні*: методи математичної статистики, що застосовувалися для обробки результатів експерименту.

На ролі природного середовища у вихованні підростаючого покоління неодноразово акцентував увагу В. Сухомлинський, який відстоював ідею «школи під відкритим небом». Педагог вважав, що природа – найкращий та наймудріший педагог. Тому досить доцільно проводити заняття серед природи, адже емоційні враження, отримані дитиною краще засвоюються і переходять у знання [8].

Вивчаючи питання екології, відомий педагог В. Сухомлинський, зазначає, що «пізнання учнями навколишнього світу неможливе без пізнання екологічних зв'язків, реально існуючих в ньому. Їх вивчення, настільки важливе в наші дні, що це треба розглядати як необхідну умову формування у дітей основ діалектико-матеріалістичного знань та уявлень про світ природи» [8, с. 21].

У процесі дослідження проаналізовано базові поняття «екологічне виховання», «екологічна освіта», «екологічна культура», «група продовженого дня»; виділено педагогічні умови екологічного виховання учнів початкової школи у групі продовженого дня, які варто розглядати як способи та шляхи вирішення певної проблеми, які найбільш оптимальні до обставин та змісту самої проблеми [1, с. 30]. До них віднесено:

1) *врахування вікових особливостей дітей у розробці занять через створення ефекту здивування та емоційного захоплення, тобто використання проблемності, інтриги, парадоксів.*

2) *пробудження пізнавального інтересу учнів на заняттях.* Змістом пізнавальних інтересів дітей, крім сезонних і природних явищ, часто виступають теплові і світлові явища (тінь, поширення світла від джерела, властивість світла відбиватися від поверхні), рослинний і тваринний світ.

3) *реалізація принципу природовідповідності на уроках та у позакласний час.* Відповідно до цієї умови важливим аспектом також є стимулювання чуттєвої сфери дитини (опора на почуття та емоції переживання дитини, її системи цінностей), створення ефекту «емоційного захоплення».

4) *наявність розвивального середовища для підвищення рівня показників за когнітивним критерієм.* Середовище – це розумно створене місце для пізнавальної діяльності дитини з добром «правильних за віком» іграшок чи

необхідного обладнання і матеріалів (наприклад, для експериментування) [3, с. 12]. Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, що спостерігаються під час екскурсій у природу, прогулянок стають джерелом виникнення пізнавального інтересу. Отже, варто створити середовище, насичене цікавими для дитини об'єктами для пізнання.

5) підтримка самостійності та активності учнів у навчальному процесі на заняттях групи продовженого дня у процесі ознайомлення із довкіллям через стимулювання прагнення вдосконалюватися (я хочу бути розумнішим, допитливішим); створення «ситуації успіху». Педагогу потрібно помічати, коли дитина, зацікавившись об'єктом пізнання, намагається самостійно організувати (за власним планом дій) свою пошукову діяльність, підтримати це прагнення та при необхідності їх скоригувати

З огляду на вище зазначене, можна стверджувати, що заняття в групі продовженого дня є ефективним засобом формування екологічної вихованості учнів початкової школи. Група продовженого дня – це організований позаурочний час, який проводять у школі з метою надання додаткової освітньої та виховної підтримки для учнів. Вони призначені для учнів, які потребують додаткової підтримки або допомоги у навчанні, а також для того, щоб розширювати їхні знання та компетенції у різних областях, включаючи галузь з екології. У групі продовженого дня можуть бути проведені додаткові уроки, заняття з розвитку навичок та інші цікаві і корисні заходи для учнів. Заняття групи продовженого дня розглядають як форму екологічної освіти та виховання учнів початкової роботи у позаурочний час. Заняттями передбачено формування в учнів екологічних знань, відповідних мотивів та інтересів школярів, спрямованих збереження довкілля та на формування усвідомленої поведінки (діяльності) учнів у цікавих, варіативних та відповідних віку та інтересам учнів 1-4 класів формам та видам діяльності, таких, як: як уроки-подорожі, уроки-екскурсії, екологічні акції. Такі заняття передбачають поєднання форм і методів екологічної освіти та виховання, зокрема, етичні бесіди, дидактичні ігри та вікторини. Всі ці педагогічні прийоми необхідні для допомоги учням у оволодінні основами знань про норми та правила поведінки у довкіллі природи, а також є передумовою формування в учнів емоційно позитивного ставлення до довкілля.

До ефективних засобів формування екологічного виховання учнів

початкової школи є заняття на групі продовженого дня у формі екскурсій, участі школярів у природоохоронних акціях, флешмобах, у суспільно корисній діяльності екологічного спрямування, через застосування ігрових, наочних, практичних, інформаційно-пізнавальних, проблемно-пошукових методів.

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження було проаналізовано сутність базових понять дослідження: «екологічне виховання», «екологічна освіта», «екологічна культура», «група продовженого дня». Окреслено педагогічні умови, які сприяли формуванню екологічної вихованості учнів початкової школи на заняттях групи продовженого дня. Виділено ефективні форми, методи та засоби екологічного виховання учнів початкової школи.

Список використаної літератури:

1. Варениченко А.Б. Структурні компоненти професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Миколаїв, 2017. № 1(56). С. 36–39.
2. Ващенко Н. І. З досвіду екологічного виховання молодших школярів. Початкова школа. 2018. № 8. С. 40–44.
3. Виговський Л. А., Виговська Т. В. Екологічна свідомість як основа екологічної культури особистості. Софія. 2019. № 2. С. 35–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2019_2_10
4. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. К.: Компас, 2018. 70 с.
5. Дубасенюк О.А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя // Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-40.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі виховання. Молодь і закон: зб. нормат. док. з проблем виховання студентської молоді / за ред. Н. І. Косаревої. Київ : ІЗМН, 2019. 352 с.
7. Пустовіт Г.П. Організаційно-педагогічна структура гурткової роботи з екології у позашкільних закладах. Рідна школа. 2015. № 8-9. С. 9-15.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори: В 3-х т. Т.1, К., 2004. 640 с.

Литвинчук Наталія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: Бірук Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Формування полікультурної компетентності у молодших школярів є важливою метою викладання гуманітарних дисциплін. Полікультурна компетентність передбачає розуміння, повагу і толерантність до культур, релігій, традицій і звичаїв інших народів, що веде до розвитку в них емпатії та міжкультурної комунікації [1].

Мета статті – опис та аналіз інноваційних методів та прийомів, які можуть бути використані вчителями гуманітарних дисциплін для формування полікультурної компетентності молодших школярів. Стаття має на меті наголосити на важливості відкритості до різних культур та розуміння їхньої різноманітності у сучасному світі. Також, стаття має підкреслити роль вчителів та родини у формуванні полікультурної компетентності молодших школярів та вказати на необхідність системного підходу до цього завдання. В цілому, мета статті полягає в підвищенні усвідомленості про важливість полікультурної компетентності учнів та надання рекомендацій щодо її формування в навчальному процесі.

Основні підходи до формування полікультурної компетентності у молодших школярів включають [2; 3]:

- інтеграцію культурологічних знань у навчальні предмети гуманітарного циклу. Викладання предметів, таких як історія, література, мистецтво та інші, може включати інформацію про культуру інших країн, їх традиції, звичаї, релігії та мови;

- розвиток емпатії та міжкультурної комунікації. Навчання молодших школярів розуміти та поважати культури інших народів

можна проводити за допомогою різних методів, таких як групові дискусії, рольові ігри та взаємодії зі студентами з різних культур;

- організацію культурних заходів та відвідування музеїв та інших культурних інституцій. Такі заходи можуть допомогти молодшим школярам побачити культури та традиції інших народів у реальному житті та зрозуміти різноманіття культур у світі;

- використання інтерактивних технологій. Наприклад, використання онлайн-ігор, віртуальних екскурсій та інших інтерактивних інструментів може допомогти молодшим школярам краще зрозуміти культури інших народів, їх традиції та звичаї;

- роботу з міжкультурними комунікаційними навичками. Навчання молодших школярів міжкультурній комунікації передбачає роботу зі спілкуванням, розвиток умінь слухати інших, розуміти їхні погляди та переконання, а також ефективно спілкуватися з представниками інших культур;

- роботу зі знанням національної ідентичності та поваги до неї. Навчання молодших школярів поважати національну ідентичність інших народів допоможе їм розуміти і цінувати культурне різноманіття;

- розробку інтеркультурної компетентності вчителів. Вчителі гуманітарних дисциплін повинні мати знання та навички, що стосуються міжкультурної комунікації та розуміння різних культур, щоб ефективно передавати ці знання молодшим школярам [4].

Усі ці підходи можуть бути використані викладачами гуманітарних дисциплін для формування полікультурної компетентності у молодших школярів. Крім того, необхідно враховувати різні культурні особливості, традиції та звичаї учнів для кращого розуміння їх потреб та інтересів. Такий підхід допоможе створити благоприємну та сприйнятливую навчальну атмосферу для розвитку полікультурної компетентності молодших школярів.

Зважаючи на тему дипломного проекту, яким є формування полікультурної компетентності молодших школярів при викладанні гуманітарних дисциплін, нижче детально розкрито кожну із сформованих тез:

1. Полікультурна компетентність є важливим елементом сучасної освіти і допомагає учням розуміти та поважати культурне різноманіття. Полікультурна компетентність є набором знань, умінь, навичок та

ставлень, які допомагають людині розуміти, цінувати та поважати культурне різноманіття. У контексті освіти це означає, що навчальний процес повинен бути орієнтованим на формування учнів полікультурної компетентності. Це допоможе учням краще розуміти та поважати різні культури, бути відкритими до різних точок зору та думок, сприяє розвитку толерантності та міжкультурної взаємодії.

2. Викладання гуманітарних дисциплін може бути ефективним інструментом для формування полікультурної компетентності молодших школярів [5]. Гуманітарні дисципліни, такі як література, історія, мистецтво та інші, надають можливість поглиблювати знання про різні культури, їх історію, традиції та особливості. Викладання гуманітарних дисциплін може бути ефективним інструментом для формування полікультурної компетентності молодших школярів, оскільки ці дисципліни розкривають багатоаспектність культури та допомагають розуміти, як різні культури взаємодіють між собою.

3. Методи і прийоми, що сприяють формуванню полікультурної компетентності учнів молодшого шкільного віку, повинні бути інноваційними та наочними. Для ефективного формування полікультурної компетентності молодших школярів необхідно використовувати інноваційні та наочні методи і прийоми. Наприклад, використання інтерактивних технологій, рольових ігор, дискусій, проектної діяльності, відео та аудіоматеріалів. Ці методи не тільки сприяють розвитку учнівської творчості та інтересу до навчання, але й дозволяють краще зрозуміти культурне різноманіття та збагатити свої знання про нього.

4. Формування полікультурної компетентності молодших школярів має бути системним та інтегрованим у навчальний процес. Формування полікультурної компетентності молодших школярів повинно бути системним та інтегрованим у навчальний процес. Це означає, що досвід різних дисциплін має бути зібраний та інтегрований, щоб створити цілісний підхід до формування полікультурної компетентності учнів. Крім того, цей підхід має бути системним, тобто включати певний набір знань, умінь та навичок, які формуються протягом певного періоду часу та підтримуються взаємодією між різними предметами.

5. Вчителі мають важливу роль у формуванні полікультурної компетентності молодших школярів [6]. Вчителі мають важливу роль у формуванні полікультурної компетентності молодших школярів. Вони мають бути компетентними та мотивованими до роботи з учнями різних

культур, уміти створювати комфортну та безпечну навчальну атмосферу, де кожен учень буде відчувати себе повноцінним учасником навчального процесу. Крім того, вчителі повинні бути свідомі своєї ролі у формуванні полікультурної компетентності учнів та вміти використовувати різноманітні методи та прийоми, що сприяють формуванню цієї компетентності.

6. Родина та соціальне оточення мають важливу роль у формуванні полікультурної компетентності молодших школярів. Родина та соціальне оточення мають важливу роль у формуванні полікультурної компетентності молодших школярів. Учні повинні отримувати підтримку та стимул від своїх батьків та рідних у формуванні цієї компетентності, а також мати можливість брати участь у культурних заходах та активностях, які розширюють їх культурний кругозір та допомагають зрозуміти та прийняти різноманітність культур.

Отже, формування полікультурної компетентності молодших школярів є важливим завданням, яке вимагає системного підходу та використання інноваційних методів та прийомів в навчальному процесі. Вчителі та родина мають важливу роль у формуванні цієї компетентності, а її володіння є важливим для успішної соціалізації та розвитку учнів у сучасному світі.

Список використаної літератури:

1. Болгарина В., Лошєнова І. Культура і полікультурність // Шлях освіти. 2002. № 1. С. 2-6.
2. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: навч.-метод. посібник. Чернівці: Рута, 2001. С. 94-97.
3. Кендзьор П.І. Здійснення системного підходу у реалізації полікультурного виховання у загальноосвітньому навчальному закладі // Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 14. С. 216-221.
4. Кондратьєва О.М. Формування полікультурної компетентності майбутніх вчителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу): дис. канд. пед. наук. 13.00.04. Київ, 2017. 265 с.
5. Молодиченко Н. Засоби орієнтації навчального процесу на розвиток особистості у контексті гуманітарно-орієнтованої освіти. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. № 3(24). С. 170-174.
6. Перетяга Л.Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Харків, 2008. 24 с.

Рабош Ольга,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 014 Середня освіта (Географія),
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Костюк Віталій,**
кандидат біологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ У 8 КЛАСІ

Сучасний світ складний і різноманітний. Географія вчить учнів бачити більше, ніж карти та географічні факти – вона дає їм можливість розглядати світ. Важливо на уроках надати не лише теоретичні знання, але й практичні навички та розуміння актуальності географії у їхньому повсякденному житті. Учнів необхідно навчити бачити зв'язок між тим, що вони вивчають на уроках географії і реальним світом, в якому вони живуть. Використання краєзнавчого матеріалу поглибить розуміння географічних понять та процесів. Наприклад, вивчення фізичного географічного матеріалу, який застосовується прямо до їхнього регіону, дасть побачити клімат чи рельєф більш конкретним та реальним. Учні можуть спостерігати вплив географічних факторів на їхнє оточення, а це зробить навчання більш захоплюючим, змістовним і буде стимулювати інтерес учнів до глибшого вивчення предмету.

Застосування краєзнавчого матеріалу на уроках географії може стати інструментом для покращення розуміння світу, розвитку місцевого патріотизму та формування географічної обізнаності учнів 8 класу. Вивчення предмету має на меті розвивати критичне мислення, аналітичні навички та здатність аналізувати складні географічні процеси. Для цього важливо, щоб учні бачили оточуючий світ, який допоможе учням зрозуміти принципи географічних явищ на практиці, а не лише в теорії.

Одним з головних завдань краєзнавчого матеріалу є допомога школі у навчанні та вихованні будувати навчально-виховну роботу з учнями

так, щоб у них формувалася діалектико-матеріалістичний світогляд [1]. Робота з краєзнавчим матеріалом дає учням практичні навички в аналізі карт, географічних даних, екскурсій тощо. Вивчаючи географію на прикладі краєзнавчого матеріалу учні розпочнуть більше цінувати свій рідний край, природні ресурси та культурну спадщину. Це розширить їхнє розуміння важливості збереження природи та культурних цінностей на своїй Батьківщині.

Ключові слова: географія, учні 8 класу, урок географії, краєзнавчий матеріал.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань географії є вивчення природних та культурних особливостей регіону. Краєзнавчий матеріал дозволяє збагатити знання учнів про природні та культурні особливості рідного краю. Однак, не завжди вчителі географії використовують краєзнавчий матеріал на уроках, оскільки вони можуть не мати достатньої кількості знань про регіон, в якому працюють, або не знають, як правильно використовувати цей матеріал на уроках.

Аналіз наукових досліджень. Проведені наукові дослідження в Україні підтверджують актуальність використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії для підвищення мотивації та результативності навчання учнів 8 класу. Наприклад, наукова праця Л. М. Іванової «Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії» підтверджує, що застосування краєзнавчих матеріалів на уроках географії допомагає підвищити інтерес учнів до предмету та розвивати їх пізнавальну активність [2].

Дослідження О. В. Шелестюк «Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії як засіб формування екологічної культури учнів» показало, що краєзнавчі матеріали на уроках географії допомагають формувати екологічну культуру учнів та збільшують їхню свідомість про вплив людини на природні ресурси [5].

Праця Н. В. Коваленко «Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії як засіб підвищення мотивації до навчання учнів» свідчить про те, що такі матеріали підвищують мотивацію до навчання учнів та збільшують їхню зацікавленість у предметі [3].

Таким чином, проаналізовані наукові дослідження підтверджують актуальність використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії

для підвищення мотивації та результативності навчання учнів 8 класу.

Мета статті – дослідити та розкрити актуальність використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії у 8 класі для підвищення якості освіти та розширення знань учнів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, коли географічні процеси та явища знаходяться на перших сторінках новин, важливо, щоб учні мали глибокі знання про свій регіон. Використання краєзнавчого матеріалу у 8 класі є дуже актуальним, оскільки це дозволяє учням краще зрозуміти географічні процеси та явища, що відбуваються в їх регіоні.

Краєзнавство – це наукова галузь, яка вивчає історію, культуру, географію, етнографію та інші аспекти життя певної території, регіону, краю чи місцевості [1, с. 16].

Вивчення географії допомагає учням пізнати довкілля, а також дізнатися про віддалені та близькі території. Діти усвідомлюють роль людини, її можливості у вирішенні проблем, які виникають у процесі освоєння навколишнього світу. Саме застосування краєзнавчого матеріалу на уроках географії у 8 класі дозволить збагатити знання учнів про природні та культурні особливості рідного краю. Вивчення таких аспектів, як: клімат, рослинність, ґрунти, водні ресурси, геологічна будова, архітектура та історія місцевості, допоможе учням краще вивчити свій регіон.

Під час навчання дітей 8 класу, на уроках географії ми широко використовуємо краєзнавчий матеріал, застосовуючи сучасні підходи навчання такі, як:

- екскурсії – організація виїздів на місця, де можна побачити та дослідити географічні особливості території;

- робота з картами та атласами – дослідження географічної картини світу;

- дослідження місцевих територій – вивчення географії рідного краю, його природних умов, ресурсів, історичних та культурних пам'яток;

- використання інтерактивних технологій – застосування комп'ютерних програм, веб-ресурсів, онлайн карт для глибокого вивчення географії [4].

Крім того, використання краєзнавчого матеріалу може сприяти

формуванню патріотичних почуттів та національної свідомості учнів. Вивчення історії та культури регіону дозволяє збагатити знання про національну ідентичність та розвивати почуття належності до свого народу та краю. Це може зробити уроки географії більш цікавими та захоплюючими для учнів. Вивчення особливостей регіону, в якому вони живуть, може стати для них цікавим дослідженням та допомогти зрозуміти, які фактори впливають на природу та культуру, яка їх оточує.

Висновки. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії для восьмикласників є актуальним та корисним. Воно сприяє кращому розумінню географічних процесів та явищ, що відбуваються в регіоні, де вони проживають, збагатити знання про природні та культурні особливості рідного краю, сприяти формуванню патріотичних почуттів та національної свідомості, а також зробити уроки географії більш цікавими та захоплюючими для учнів.

Список використаних джерел

1. Бенедюк В. В. Краєзнавство. *Психолого-педагогічні основи краєзнавчої роботи*. Львів: ВАЕ, 2005. 110 с.
2. Іванова Л. М. Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2015. Вип. 2 (23). С. 77-81.
3. Коваленко Н. В. Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії як засіб підвищення мотивації до навчання учнів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 26. С. 68-73.
4. Литвин В.О. Методика використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії та у позакласній роботі. Київ, 2021. 63 с. URL: <http://surl.li/kylut> (дата звернення: 08.09.2023).
5. Шелестюк О. В. Використання краєзнавчих матеріалів на уроках географії як засіб формування екологічної культури учнів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 3 (2). С. 76-80. URL: <http://surl.li/kyluw> (дата звернення: 09.09.2023).

Самсонюк Інна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Яценко Світлана,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

Актуальність проблеми дослідження полягає в тому, що сьогодні, в умовах створення нових освітніх умов, група продовженого дня набирає популярності. Перш за все через зайнятість батьків, які не мають куди забрати дитину о 13.00 години дня, так як вони працюють. Велику роль відіграє група продовженого дня в наданні дитині освітніх і виховних послуг та фізичної активності в після урочний час. Група продовженого дня існує більше як сорок років. Сенс створення її був як продовження навчально – виховного процесу в другій половині дня. Де під наглядом вихователя діти виконують домашні завдання, займаються творчою пізнавальною діяльністю. На протязі сорока років вважалося, що всі освітні та виховні завдання потрібно вирішувати класному керівнику під час навчального процесу, але Концепція Нової української школи засвідчує, що і вихователь ГПД також повинен виконувати всі ці процеси. Тобто НУШ передбачає тандем класного керівника і вихователя групи продовженого дня у вирішенні освітніх та виховних проблем.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [5].

Увага до пізнавальної активності зумовлена її значущістю у процесі навчання, домінантним впливом пізнавальної активності на усі сфери

людської діяльності. На думку більшості сучасних науковців, основою пізнання виступає активність, тому проблема формування пізнавальної активності є актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Розвитку пізнавальної активності учнів як психолого-педагогічній проблемі, присвятили свої праці різні педагоги та психологи. Проте існує термінологічна розбіжність і відмінність у тлумаченні різними вченими психолого-педагогічної сутності зазначеного феномену. Для подальшого дослідження феномену пізнавальної активності, розглянемо його у різних аспектах, а саме: філософському, психологічному, педагогічному. У філософії пізнавальна активність розглядається через дефініцію активності, яку розуміють як одну з визначальних рис способу життєдіяльності соціального суб'єкта, що відображає міру (рівень) спрямованості його здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів [6, с. 67]. Французькі філософи-матеріалісти XVIII ст. (Клод Адріан Гельвецій, Дені Дідро, Поль Анрі Гольбах Жан-Жак Руссо), приділяли значну увагу взаємозв'язку активності (а також і пізнавальної активності) живих систем з їх матеріальною організацією. Саме складність організації, а не наявність особливої субстанції пояснює здатність матерії відчувати і мислити. Імануїл Кант вважав, що пізнання не може бути безпосереднім відображенням дійсності, воно опосередковане суб'єктивною дійсністю, навіть на рівні чуттєвого відображення [6, с. 362]. За Георгом Вільгельмом Фрідріхом Гегелем першоосновою світу є абсолютна ідея. Її саморух породжує реальний матеріальний світ. Суть пізнання – в саморозвитку, тобто в пізнанні свого власного змісту. Таким чином, За Георг Вільгельм Фрідріх Гегель трактує пізнання як активну людську діяльність [6, с. 282]. Водночас тема пізнавальної активності знайшла своє відображення в дослідженні вчених психологів, які стверджували, що вміння людини пізнавати світ не є вродженим – від народження дається лише здатність до пізнання. Зигмунд Фрейд підкреслював, що будь-яка активність людини визначається інстинктами. Вплив останніх на поведінку може бути як прямим, так і непрямим, замаскованим. Проте, саме інстинкти є кінцевою причиною будь якої активності [6, с. 458]. Альфред Адлер вважав, що люди володіють творчою силою, яка дає їм можливість бути творцями свого життя: «вільна, усвідомлена активність є визначальною рисою людини» [6, с. 234]. Екзистенціальна психологія мала перед собою абстрактну

суб'єктивовану активність індивіда, навіть, якщо йшлося про активність творчого плану. Ця активність мислилася як спонтанна, незалежна від середовища, а середовище – як вороже індивідові. Отже, активність – це ступінь взаємодії суб'єкта з оточуючою дійсністю.

У центрі освітнього процесу завжди є учень, що в сучасних реаліях потребує сучасних форм і методів розвитку його особистості. Через це головним завданням шкільної освіти є: методологічна переорієнтація на особистість учня, оновлення змісту навчання, впровадження сучасних технологій навчання та виховання, відповідно до вимог сучасності.

Діти початкової школи спрямовані на гру, тому доцільно реалізовувати навчальний процес саме через ігрові дидактичні ситуації. Також важливим є те, що дитина коли приходить у групу продовженого дня, потрапляє у новий колектив, де виникає потреба знайомства, налагодження стосунків між вчителем та учнями, та між самими учнями.

Звернення до дидактичних ігор, не лише виправдане назрілими суперечностями між вимогами, які ставляться перед школою, а і підготовлене низкою педагогічних досліджень [6, с. 640].

Велику увагу проблемі гри приділяли вчені, як минулого так і сучасні, серед них: Платон, Арістотель, Франсуа Рабле, Ян Амос Коменський, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Іммануїл Кант, Фрідріх Шиллер, Ганс Гросс, Жан Піаже, Костянтин Дмитрович Ушинський, Антон Семенович Макаренко, Олександр Володимирович Запорожець.

Антон Семенович Макаренко зазначав: «Гра має важливе значення в житті людини. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все у грі». Отже, організація гри – це ключ в організації виховання. «Школа гри, яка правильно керується відкриває дитині вікно у світ ширше та надійніше, ніж читання». Це слова Ж. Фарба, який пояснював, що гра важлива у житті дитини, та як важливо вихователю рости дитину, управляти нею в грі, так щоб дитина бачила у дорослій людині друга та партнера, а не наглядча.

У житті кожної дитини гра основний і доступний вид діяльності. У молодшому шкільному віці навчальна діяльність є основною у житті учнів, але і значне місце займає і ігрова діяльність. Вона має специфічні форми та має специфічні завдання. Головна особливість гри у тому, що за її допомогою

легко та успішно засвоюється зміст навчальної програми. Використання гри змінює поведінку учнів, покращує пізнавальний розвиток, підвищує самооцінку, розвиває увагу, покращує колективні зв'язки [3, с. 60].

Р. Охрімчук вказує, що багато вихователів у своїй діяльності використовують гру для того, щоб зайняти дитину, а не як виховний процес. Важливо використовувати дидактичні ігри у групах продовженого дня для формування культури та творчості дитини, емоційного розвантаження, зняття втоми, покращення настрою, набуття соціальних навичок. Гра є формою діяльності у вигаданій ситуації, де вигадані персонажі, змінюють правила, але під час гри дитина здобуває певний досвід та розвивається. У грі в якій бере участь дитина під час навчального процесу розвивається її творча особистість [2].

Для молодших школярів навчально-виховний процес у групах продовженого дня – це реальне шкільне життя, з системою конкретних завдань і стосунків. Група продовженого дня відкриває можливості для поєднання навчання і виховання, розкриває індивідуальні особливості учнів.

Навчально-виховний процес на заняттях у групах продовженого дня не повинен бути продовженням уроків. Сучасна соціально – педагогічна ситуація вимагає від вихователів спеціального підходу в організації занять. Найголовніше – це зробити кожному дитину суб'єктом діяльності, формувати ставлення молодших школярів до світу, природи, людини, праці й самого до себе [4, с. 5].

Педагоги та психологи сучасності зазначають, що нездібних дітей немає. Кожна дитина має певні творчі задатки, тільки їх потрібно правильно розвивати. В наш час у навчально – виховній роботі з дітьми важлива увага приділяється розвитку креативності – творчо вирішувати поставлені завдання. Особливо творчість учнів проявляється в сюжетно – рольовій грі, те на скільки дитина може бути режисером, актором, декоратором. Отже, гра – це прояв імпровізації в якій проявляється творчість дитини.

При частому використанні вихователем дидактичних ігор у дитини з'являється цікавість до самостійної розумової праці [6, с. 423].

Дидактичні ігри – це різновид ігор з правилами, що спеціально створюються педагогічною школою з метою навчання і виховання дітей [2, с. 43-48]. Вони спрямовані на вирішення конкретних задач у навчанні дітей, але водночас у них виявляється виховний та розвивальний вплив ігрової діяльності.

Дидактичні ігри на заняттях у групах продовженого дня повинні відповідати певним вимогам:

- зміцнювати колектив;
- мати пізнавальне значення;
- активізувати громадську позицію;
- забезпечувати гру для всіх учнів;
- розвивати індивідуальну та групову творчість.

Основні функції дидактичних ігор: - функція формування усталеного інтересу до навчання і зняття напруження, пов'язаного з процесом адаптації дитини до шкільного режиму; - функція формування психічних новоутворень; - функція формування власне навчальної діяльності; - функція формування загально навчальних умінь, навичок самостійної навчальної роботи; - функція формування навичок самоконтролю і самооцінки; - функція формування адекватних взаємовідносин і засвоєння соціальних ролей [5, с. 79-83].

Висновок. Здійснивши теоретичний аналіз проблеми я виявила, що багато вчених займалися дослідженням пізнавальної активності молодших школярів, зокрема Костянтин Ушинський, Ян Амос Коменський, Наталя Морозова, Володимир Буряк, Григорій Костюк, Микола Ігнатенко, Клод Адріан Гельвецій, Дені Дідро, Поль Анрі Гольбах Жан-Жак Руссо.

Проаналізувавши різні трактування понять, можу сказати, що поняття «пізнавальна активність» - це інтерес до навчальної діяльності, до придбання знань, до науки [5, с. 79-83].

У молодших школярів змінюються фізичні та психологічні особливості, а так само змінюється ставлення до навчання. Дитина усвідомлює, що вона є обов'язковою, суспільно значущою діяльністю. У період надходження дитини в школу відбувається подальший фізичний і психофізіологічний розвиток, що забезпечує можливість систематичного навчання. Молодший шкільний вік характеризується первинним входженням в навчальну діяльність. У цей період закладаються основи вміння вчитися. Під впливом навчальної діяльності у молодших школярів формуються новоутворення: рефлексія, внутрішній план дії і довільність. У процесі навчання, у своїй навчально-пізнавальній діяльності школяр не може виступати тільки об'єктом. Навчання цілком залежить від його діяльності, активної позиції, а

навчальна діяльність в цілому, якщо вона будується на основі міжсуб'єктних відносин вчителя і учнів, завжди дає більш плідні результати. Тому формування діяльної позиції школяра в пізнанні – головне завдання всього навчального процесу. Вирішення її значною мірою обумовлено пізнавальним інтересом. Щоб активізувати навчально-пізнавальну діяльність, потрібно зацікавити дитину, мотивувати. Для формування повноцінної позитивної навчальної мотивації необхідна цілеспрямована робота. При включенні дітей в ігрову ситуацію інтерес до навчальної діяльності помітно зростає, працездатність підвищується. Пізнавальний інтерес молодших школярів є особливим ставленням до навколишньої дійсності, в якому виражено прагнення учня до багатогранного, поглибленого вивчення, пізнання істотних властивостей. У молодшому шкільному віці розвиток пізнавальних інтересів має важливе значення для успішного процесу навчання в цілому. Цікавість, допитливість і пізнавальна активність - одні з фундаментальних основ успішного учня. Зокрема, наявність пізнавального інтересу в процесі дає можливість учням розвивати логічне мислення, порівнювати і аналізувати [3, с. 640].

Список використаної літератури:

1. Біляченко О. Орієнтовне календарне планування виховної роботи в ГПД для 3-4 класів. Початкова школа. 2006. №2. С. 44-46.
2. Гуцало В.П. Розвиток пізнавальних психічних процесів та емоційно-вольової сфери молодших школярів. Вісник ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2016. № 4. С. 43-48.
3. Збірник статей до спецкурсу "Індивідуалізація навчання дітей молодшого шкільного віку". К.: Всеукр. фонд "Крок за кроком", 2000. 70 с.
4. Кононенко Ю.Г. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу Нової української школи. Інформаційний збірник та коментарі МОНУ. 2018. № 5. С. 15-19. 18. Короденко М. Нова школа - нові підходи. Освіта України. 2017. № 43. С. 3-5.
5. Концепція НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.
6. Осадченко І.І. Дидактичні вимоги до сучасних засобів стимулювання творчої активності школярів. Рідна школа. 2001. № 11. С. 79-83.
7. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.

Сахневич Анна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Модернізація змісту дошкільної освіти – важливий чинник розвитку системи національної освіти в цілому. Важливо, щоб вихователі поставилися до нових умов не відповідно до старих звичок, уміли облишити консервативну колію, тому проектна діяльність у роботі ЗДО – вимога часу, спрямована на забезпечення відповідності навчально-виховного процесу та його результатів до сучасних вимог суспільства. Проектна діяльність стала стимулюючим чинником у розвитку дошкільної освіти. Заклади дошкільної освіти з метою вдосконалення навчально-виховного процесу використовують спеціалізовані програми, альтернативні методики та спадщину видатних педагогів.

Шляхом інноваційних підходів до змісту і форм методичної діяльності, зокрема, через впровадження проектного методу в діяльності дошкільного закладу реалізуються актуальні задачі зростання професійної майстерності вихователів сучасних дошкільних навчальних закладів. Вибір цього методу також обумовлено вимогами Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» щодо навчання і розвитку особистості, спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дітей пізнавальної активності, творчості, самостійного пошуку розв'язання проблем.

Проаналізуємо сутність категорії «проект»:

- проект – це усвідомлене, осмислене внутрішнє бажання досягти певної цілі, отримати результат;
- проект – це послідовна діяльність, що виконується для досягнення

реальної мети та розв'язання життєвої проблеми (Р. Уоткінс);

- проєкт – це мета, прийнята і засвоєна дітьми, актуальна для них самодіяльність, конкретна практична творча діяльність, поетапний рух до реалізації мети;

- проєкт – метод педагогічно-організованого засвоєння дитиною навколишнього середовища, ланка системи виховання у ланцюзі розвивальної особистісної програми.

- проєкт – це будь-яка дія, що здійснюється від серця і з певною метою. (В. Кільпатрик)

Із запропонованого аналізу поняття можемо зробити висновок:

- по-перше, метод проєктів відкриває значні можливості в розвитку вільної творчої особистості дитини, спроможності діяти самостійно, відповідно до ситуації;

- по-друге, метод проєктів співзвучний сучасним життєвим позиціям: дитина робить із задоволенням тільки те, що вибрала і їй цікаво;

- по-третє, іноді знання, отримані дітьми залишаються теорією, а мета методу проєкту – навчити застосовувати досліджувану теорію на практиці для розв'язання конкретних завдань в реальному житті;

- по-четверте, індивідуальний темп діяльності над проєктом забезпечує дитині реалізацію власних можливостей згідно її рівнем розвитку.

Таким чином, метод проєктів – це педагогічна технологія, що містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів та прийомів. Вміння користуватися методом проєктів – є показник високої кваліфікації вчителя, вихователя їх прогресивної методики навчання і розвитку дітей.

У закладі дошкільної освіти проєктна діяльність може бути різною за: обсягом завдань, тривалістю, характером координації та контактів, формою проведення, виду діяльності. Для чіткого уявлення вихователя про метод проєктів, його впровадження в діяльність з дошкільниками необхідно розмежувати два типи проєктів:

- 1) проєктна діяльність вихователя,
- 2) методика, за якою вихователь організує проєктну діяльність дітей [6].

Проект вихователя – організована діяльність, спрямована на розв’язання актуальної проблеми, що призводить до зміни на краще (рух до прогресу). Він здійснюється за усталеною системою проектної діяльності.

Структура проєту:

- постановка проблеми;
- визначення мети;
- фаза розробки – складання плану;
- фаза реалізації;
- фаза завершення – оцінка результатів, визначення перспектив розвитку.

За допомогою проєктів вихователь може досягти успіху у розв’язанні багатьох проблем у професійній діяльності. Це може бути, наприклад: оновлення дидактичного забезпечення навчального осередку групи; організація виїзного пізнавально-розважального заходу; розробка і впровадження тематичних планів нового спрямування, ознайомлення з темою методом занурення тощо. Наряду з цим темою його проєкту може бути організація проектної діяльності дітей з певної теми. Запропонована модель Т. Коршуновою (рис.1) показує взаємопроникнення і розмежування мети і завдань проєкту вихователя і проєкту дітей [6].

Рис. 1. Модель взаємопроникнення і розмежування мети і завдань проєкту вихователя і проєкту дітей

Проект дітей є складовою проєкту вихователя, його змістом і метою одночасно. Проектування дитини передбачає співпрацю вихователя з

дитиною у творчій діяльності з розв'язання нових для дитини проблем. Учений М. Подьяков (1996 р.) виділив два типи дитячої активності:

- 1) власну активність дитини, яка повністю визначається нею;
- 2) активність дитини, яка стимулюється дорослим.

Завдання вихователя створити проблемну ситуацію, пробудити у дитини потребу в розв'язанні проблеми. Створити умови для знаходження способів її розв'язання у зоні найближчого розвитку дитини та створення кінцевого продукту у змістовній і насиченій взаємодії з дитиною.

Мета дитини – знайти відповіді, створити кінцевий продукт, поставити нові питання.

Після завершення дітьми проєкту проєкт вихователя продовжується аналізом ефективності і недоліків, визначаються шляхи вдосконалення та реалізація нової проблеми.

Умови успішного здійснення проєкту:

- урахування бажань і досвіду учасників проєкту вихователя і дітей;
- наявність проблеми, інтригуючий початок, виділення протиріччя;
- співробітництво вихователя і дітей, зацікавленість вихователя дитячими проблемами, заняттями;
- свобода дітей у вираженні власної думки, виборі діяльності;
- наявність інформаційної та матеріальної бази;
- знання методики.

Проблемність, протиріччя забезпечують відкритість до нового, формують схильність до самонавчання і саморозвитку дитини .

Щоб полегшити процес організації проєктної діяльності в дошкільному закладі в Україні існують певні друковані матеріали, методичні рекомендації, доробки професійних методистів ЗДО. Наприклад, журнал «Проєктна діяльність» КОЗА-ДИСКА «Шаблони і розробки для вихователя-методиста» випуск 2013.3, в якому вихователів-методистів зацікавлять шаблони й доробки щодо підготовки та проведення засідань педагогічної ради, роль якої в організації проєктної діяльності в дошкільному закладі є важливою. За допомогою пам'яток, схем, покрокових алгоритмів, поданих на диску, вихователі-методисти мають змогу ознайомитися зі структурою проєктної діяльності, її ознаками та етапами реалізації. У журналі пропонуються також

конспекти занять з використанням роздаткового матеріалу, аудіозаписів та презентацій, сценарії заходів, що є структурними елементами розроблених проєктів на диску [12]. Нижче наведено типовий алгоритм діяльності над проєктом

Алгоритм діяльності над проєктом

Етапи Проєкту :

- I. Постановка проблеми
 - II. Обговорення проблеми, визначення завдань.
 - III. Робота над проєктом
 - IV. Презентація продукту діяльності
 - V. Аналіз ходу роботи над проєктом та постановка нової проблеми.
- У кінці проєкту корисно провести самоаналіз.

Питання для самоаналізу можуть бути такі:

- З чого все починалося?
- Як виникла ідея?
- Чия це була ідея?
- Як інші поставились до неї?
- Що вдалося, а що ні?
- Які відчували проблеми?
- Завдяки чому вдалося їх розв'язати?
- Що більше здивувало (лякало, тішило, турбувало)?
- Що далось легко? Важко? Чому?
- Які зміни відбулися у житті вашої групи за час проєкту?
- Скільки дітей проявили себе активними і творчими?
- Чи вільно висловлювали діти свої бажання? Що спонукало чи заважало?
- Які прийоми і методи були більш вдалимими в активізації дітей?

Таким чином, аналізуючи метод проєктів та проєктну діяльність у закладі дошкільної освіти, можна дійти висновку, що такий підхід до організації діяльності дітей сприяє гармонійному розвитку особистості дитини через власний інтерес та співробітництво з вихователем, а також підвищує фахову майстерність самого вихователя. Вважаємо, що активне впровадження проєктної діяльності у сучасних ДНЗ буде перспективним найближчим часом, що є потребою суспільства.

Список використаної літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науковий керівник А.М. Богущ. Київ: Спеціальний випуск журналу «Вихователь-методист дошкільного закладу». 2012. 64 с.

2. Ващенко Г. Загальні методи навчання: [Підручник для педагогів]. Київ: Українська видавнича спілка, 1997. С. 331-353.

3. Вераска М., Веракса О. Організація проектної діяльності у дитячому садку: творчі проекти. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 2. С. 31-36.

4. Коршунова Т.Л. Диференційований підхід до типів проектування. URL: http://poippo.pl.ua/otmz/kruglyj_stol

5. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі. Буракова Ю.Д. Харків: Вид. гр. «Основа», 2009. 204 с.

6. Проектна діяльність. КОЗА-ДИСКА. Шаблони і розробки для вихователя-методиста. Випуск 2013.3. URL: <http://vmetodyst.blogspot.com/2013/09/20133.html>

7. Токаренко Н.М. Метод проектів як ефективний засіб організації розвивально-пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. URL: http://poippo.pl.ua/otmz/kruglyj_stol/3.pdf

Свінціцька Анна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

STEM-ОСВІТА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У сучасному суспільстві велика увага приділяється формуванню особистості, яка має гнучке мислення та здатність розв'язувати складні інтелектуальні завдання. На початковому етапі освіти відбувається інтенсивний розвиток пізнавальних процесів, формується вміння навчатися та мотивація до навчання. Суспільству потрібна високоосвічена особистість, яка усвідомлює необхідність знань, орієнтується в потоці інформації, може реалізувати отримані знання у повсякденному житті. Самостійність, активність, ініціатива – ось що сприяє розвитку інтелектуальних здібностей.

Інтелектуальні здібності - це здатність людини до розв'язання складних завдань, аналізування інформації, усвідомлення нових понять і проблем, запам'ятовування та використання знань у практичній діяльності. Ващенко Г. стверджував: « ... без розвинених формальних здібностей інтелекту сучасна людина зможе лише використовувати засвоєні культурні здобутки попередніх поколінь і не зможе рухати як культуру, так і науку вперед, для чого їй потрібні розвинені творчі здібності, логічне мислення та творча фантазія». [1]

Одним із основних завдань навчання математики є загально-інтелектуальний розвиток формування в учнів якостей мислення і діяльності, необхідних для повноцінного функціонування в сучасному суспільстві. Цьому сприяє використання STEM-освіти у навчальному процесі.

STEM-освіта - це одна з основних тенденцій у світовій системі

освіти. Акронім STEM вживається для позначення популярного освітнього напрямку, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics). [2]

Сьогодні в Україні вже робляться перші кроки впровадження системи навчання STEM. Якщо йдеться про початкову школу, то це формування навичок дослідницької діяльності, але, звичайно, у формі доступній для певного віку, психічного і ментального розвитку. [3]

У STEM-освіті використовуються різноманітні методи навчання математики, такі як ігри, задачі, лабораторні роботи та проекти. Вони дозволяють дітям розвивати не лише математичні та інтелектуальні здібності, але й креативність та творчість. Наприклад, учні можуть створювати свої власні математичні головоломки або займатися проектною діяльністю, розв'язуючи складні завдання, що вимагають співпраці та використання знань з різних дисциплін.

Про необхідність застосування STEM-підходів у навчанні зазначають О. Барна, Ю. Ботузова, О. Гриб'юк; І. Василяшко, Д. Васильєва, С. Волянська, О. Данилова, В. Єлізарова, Н. Морзе, О. Ткаченко, В. Юнчик та ін.

Головна мета STEM-освіти полягає у формуванні і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на ринку праці; удосконаленні науково-дослідної та інженерної освіти в навчальних закладах. [2] Уроки STEM-технологій в школі дають змогу не тільки вивчати теоретичний матеріал, але і закріплювати знання, використовуючи різноманітні практичні завдання, які можуть бути настільки цікавими, що учні не відчуватимуть складнощів у їх виконанні. Одним із головних завдань STEM-освіти є розвиток системного мислення у школярів, що досягається за допомогою мультидисциплінарних вправ. Шляхом поєднання різних наук та поглядів на світ, STEM-освіта формує навички, які дозволяють дітям легко та швидко адаптуватися до нових технологій та трендів, що є дуже важливим у світі, що стрімко розвивається.

На таких уроках передбачено, що команди учнів самостійно проводять дослідження на основі своїх ідей та різних підходів, допускають помилки, обговорюють їх та вчаться з них, а також

намагаються розробляти подальші дослідження, зосереджуючись на пошуку рішень.

STEM-освіта включає в себе використання наукових підходів та інструментів, що допомагають учням розвивати навички, потрібні для роботи в наукових, технічних та інженерних областях. На уроках математики можна використовувати різні методики та інструменти STEM-освіти, наприклад:

- Використання реальних задач та проєктів. Це дозволяє учням застосовувати математичні знання та навички на практиці, вирішуючи конкретні проблеми.
- Використання комп'ютерних програм та інтерактивних ігор. Це дозволяє учням зануритися в математичні концепції та відчувати їх на досвіді.
- Використання робототехніки та електроніки. Це дозволяє учням застосовувати свої математичні знання та навички для створення різних пристроїв та машин.

Отже, навчання STEM-підходом допомагає учням усвідомити важливість математики та інших наукових дисциплін у повсякденному житті та розвитку технологій. Завдяки практичному застосуванню знань на уроках, учні стають більш самостійними та здатними до творчої роботи. STEM-освіта допомагає розвивати інтелектуальні здібності, креативність та критичне мислення учнів, збільшує їх зацікавленість у науці та техніці, а також підготовлює їх до викликів сучасного світу.

Список використаної літератури:

1. Ващенко Г. Праці з педагогіки і психології. – К.: Школяр – Фада ЛТД, 2000.
2. Використання елементів STEM-освіти на уроках математики. Збірник матеріалів роботи творчої групи викладачів математики. – Рівне: НМЦ ПТО, 2019. – 95 с.
3. Корнієнко О.Р. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні [Електронний ресурс] /О.Р.Корнієнко URL: //http:elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html

Сорока Катерина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,

науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У національній доктрині розвитку освіти в ХХІ столітті зазначено: "Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України... ". Згідно із Законом України "Про загальну середню освіту", завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань.

Завдання сучасної шкільної освіти в Україні передбачають нові пріоритети навчання й виховання, зокрема формування активної особистості, здатної до творчої, науково-пошукової діяльності, до вирішення складних завдань. У період глобалізації, широкої комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх галузей виробництва й науки виникає потреба в усвідомленні стрімких змін, що відбуваються в суспільстві й освіті.

Сучасна система освіти потребує систематичного розвитку пізнавальної активності учнів під час навчання та стимулювання їх позитивної пізнавальної мотивації.

Питання розвитку пізнавального інтересу учнів завжди було в центрі уваги педагогів як минулого (Ж.-Ж. Русо, Й. Песталоцці, А. Дістервег), так і сучасності (А. Алексюк, Н. Бібік, Б. Друзь, Л. Василенко, О. Киричук, О. Савченко, М. Савчин, Л. Сапунов, В. Сухомлинський) та інших. Психологічні аспекти навчання молодших школярів, їх вікові можливості та особливості пізнавальної діяльності й активності висвітлені у працях Г. Костюка, Л. Проколієнко та інших.

Мета статті – визначити актуальні проблеми розвитку пізнавальних інтересів учнів початкової школи.

На думку науковців, процес пізнання – вища форма людської діяльності, спрямована на розкриття нових закономірностей руху природи й суспільства, встановлення нових знань про природні й суспільні явища. Пізнавальний інтерес має систематично враховуватись і розвиватись у процесі навчання, оскільки безпосередньо впливає на формування й розвиток особистісної спрямованості дитини.

Г. Ващенко вважає пізнавальний інтерес складним своєрідним процесом формування особистості, який відбиває значущі сторони її внутрішнього розвитку, волю, інтелект, почуття [1].

Розвиток пізнавальних інтересів завжди був актуальною проблемою, оскільки ефективність усієї роботи вчителя залежить від того, як продуктивно діти вивчають навчальний матеріал, наскільки самостійно відбувається їхня діяльність на уроці. Розвиток та формування пізнавальних інтересів у молодших школярів є необхідною умовою розвитку їхніх пізнавальних здібностей.

Пізнавальний інтерес дитини, на думку Л. Данилової [2], це її внутрішні прагнення і здібності до пізнання та до подальшої участі в напруженій розумовій і практичній діяльності у процесі оволодіння знаннями, уміннями й навичками та виявлення самостійності й творчого підходу до вирішення навчальних завдань. Інтерес зумовлює загальну тенденцію звертати увагу на певні об'єкти і явища навколишнього світу з метою їх пізнання або на виконання певного виду діяльності; він впливає на всі без винятку психічні процеси, спрямовуючи їх у потрібне русло. Відомо, що в стані зацікавленості дитина все засвоює швидко й ґрунтовно. Розумова діяльність під впливом інтересу стає дедалі зосередженішою; дитина починає розмірковувати, під впливом чого виникають певні дії [3].

Уміння щось побачити, здивуватися, захопитися чимось; захотіти негайно зрозуміти, що, чому і як відбувається; знайти в собі сили, аби відшукати відповіді на ці запитання; не відступити перед труднощами, а діставши відповідь, знову прагнути рухатись уперед, у незвідане, – все це, разом узятє, і є інтерес. Інтерес емоційний, він дарує радість творчості, пізнання; міцно пов'язаний із гостротою сприймання навколишнього

світу, увагою, пам'яттю, мисленням і волею [5].

Здивування, схвильованість, захоплення силою художнього образу, що приносить естетичну насолоду, – усе це різні за своєю значущістю і глибиною вияву почуття, пробуджені інтересом [6].

Принципово важливою ознакою пізнавального інтересу вважається не накопичення інформації в процесі вибіркової діяльності особистості, а активні дії суб'єкта в її переробці. Тому ініціативність пошуку, самостійність у здобутті знань є найхарактернішими проявами пізнавального інтересу. Він не тільки впливає на всі психічні процеси, зумовлюючи результативність навчання, а й визначає вплив навчання на особистість учня. Ця обставина дозволяє розглядати пізнавальний інтерес як "центральний мотив" навчання, значущу частину загальної спрямованості особистості.

Визначаючи цінність пізнавального інтересу як чинника підвищення ефективності процесу навчання, слід звернути увагу й на те, що він активізує всю пізнавальну діяльність учня в цілому і психічні процеси, які лежать в основі його творчої, пошукової, дослідницької діяльності. Під його впливом активніше відбувається сприйняття, гострішим стає спостереження, активізується емоційна й логічна пам'ять, інтенсивніше "працює" уява. Саме інтерес стимулює пошук і допитливість учнів. Під впливом пізнавального інтересу діяльність учнів стає продуктивнішою; їхні енергетичні ресурси, насичені пізнавальним інтересом, сприяють тривалішому й інтенсивнішому перебігу успішної пізнавальної діяльності; розвивають пізнавальний інтерес [4].

Пізнавальний інтерес виражається в таких формах: цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес. *Цікавість* є елементарною стадією вибіркового ставлення, яка зумовлена суто зовнішніми, часто несподіваними обставинами.

Допитливість – стан особистості, що характеризується прагненням людини проникнути за межі побаченого. На цій стадії інтересу виявляються сильні емоції подиву, радості пізнання, задоволення діяльністю. У виникненні загадок та їх розшифруванні – суть допитливості як активного бачення світу, якщо людина відходить від простої репродукції й пасивного запам'ятовування.

Пізнавальна активність характеризується *пізнавальним інтересом*.

Наявністю пізнавального інтересу пояснюється прагнення людини опанувати суттєві зв'язки, стосунки, закономірності пізнання, досягти певних результатів у пізнавальній діяльності.

Пізнавальний інтерес постає як засіб навчання, мотив навчальної діяльності, стійка якість особистості.

Взаємозв'язок мотивації та пізнавального інтересу багатоплановий:

- у будові мотивації пізнавальний інтерес може грати провідну роль і підпорядковуватись іншим мотивам;

- пізнавальний інтерес усвідомлюється учнем раніше від інших мотивів;

- пізнавальний інтерес як мотив легше розпізнається школярами;

- пізнавальний інтерес має меншу ситуативну залежність.

Варто зазначити, що пізнавальний інтерес як стійка якість особистості проявляється в найрізноманітніших ситуаціях. У даному випадку він визначає пошуковий, творчий характер будь-якого виду діяльності.

Таким чином, пізнавальний інтерес являє собою складний своєрідний процес формування особистості, який відбиває значущі сторони її внутрішнього розвитку, волю, інтелект, почуття [1].

Список використаної літератури:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Київ : Знання, 2003. С. 489–493.

2. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа*. 2002. № 6. С.18–20.

3. Киричук О. І. Навчальні інтереси молодших школярів. Київ : Радянська шк., 1982. 128 с.

4. Одинцова Г. С., Кодлюк Я. П. Цікаве мовознавство для школярів : навч. посібник для вчителя початкових класів. Київ : Наш час, 2006. 123 с.

5. Онопрієнко О., Цимбалару А. Компетентнісно орієнтовна освіта в дії : уроки для стійкого розвитку. *Початкова школа*. 2011. №1.

6. Порецький А. Активізація пізнавальної діяльності учнів. *Управління школою*. 2008. № 33. С. 21–23.

Стременко Катерина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасні умови життя вимагають формування активної творчої особистості, що спроможна буде вирішувати на високому рівні сучасні завдання розвитку держави. Основною формою організації навчання в школі є заняття, тому основним видом діяльності на заняттях є пізнавальна діяльність школярів, яка відбувається на основі практичних і розумових дій дитини [3]. Однією з складових пізнавальної діяльності є пізнавальна активність учнів. Формувати пізнавальну активність учнів на уроках слід з використанням таких видів діяльності, які будуть сприяти активізації пізнавального інтересу дітей та їх мотивації до діяльності. І однією з найбільш результативних є саме ігрова діяльність, тому що гра є неоціненним засобом підвищення інтересу школяра до вивчення різних дисциплін.

Над питанням пізнавальної активності та використанням ігрової діяльності на уроках працювали багато науковців, серед них: Л. Аристова, Н. Бібік, В. Лозова, Л. Сапунова, Т. Форостюк.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, та враховуючи різноманітні наукові підходи до визначення досліджуваного нами поняття, ми вивели власне визначення терміну пізнавальна активність- це позитивне ставлення особистості до діяльності, що передбачає активний вияв пізнавального інтересу, здатність до аналізу власної діяльності, до власних помилок задля самовдосконалення у певній діяльності.

У формуванні пізнавальної активності молодшого школяра досить цінний потенціал має ігрова діяльність. У педагогічному розумінні термін «ігрова діяльність» – різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною

мовою як засобом спілкування між людьми. Ігрова діяльність є свого роду дитячим моделюванням соціальних відносин [2, ст. 46]. Поняття «засоби ігрової діяльності» охоплюють значну кількість засобів, методів та прийомів, завдяки яким здійснюється діяльність. Не зважаючи на статус школяра, інтерес дитини до гри не зникає, адже це – невимушена діяльність, у процесі якої учні порівнюють, запам'ятовують, вирішують логічні завдання і пізнають багато нового.

У процесі формування пізнавальної активності учнів початкової школи ігрова діяльність виконує ряд функцій, серед яких: пізнавальна функція, функція, яка спрямована на розвиток інтелекту школяра, функція самореалізації учня у процесі навчання, комунікативна функція. У початковій школі ігрова діяльність є дуже популярна, оскільки протягом молодшого шкільного віку здійснюється поступова зміна провідної діяльності, поступовий перехід від ігрової діяльності до навчальної [7, ст. 446].

Доцільність використання гри у освітньому процесі початкової школи також зумовлена тим, що саме гра задовольняє біологічні та психологічні потреби дітей та сприяє їх психічному, емоційному, соціальному та моральному розвитку. Граючи, дитина приймає певну роль та функцію та відтворює їх у діях. У іграх діти входять у різні відносини: співробітництва, спільної взаємодії, взаємоконтролю.

У початковій школі є досить поширеною наступна типологія ігор:

1. Класифікація за сутнісною ігровою основою: ігри з правилами; рольові ігри; комплексні ігрові системи (наприклад, КВК).
2. Класифікація за структурними елементами уроку, залежно від дидактичних цілей гри: ігри для вивчення нового матеріалу; ігри для закріплення навчального матеріалу; ігри для перевірки знань; узагальнюючі ігри [1, с. 29].

Найбільш ефективними засобами формування пізнавальної активності учнів початкових класів на уроках будуть наступні:

1. *Дидактичні ігри*. Під час гри учні здатні зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Дидактична гра - це творча форма навчання, виховання та розвитку молодших школярів. Як зазначають дослідники Л. Савчук, Л. Стадник дидактичні ігри відповідають природним потребам дітей молодшого шкільного віку, оскільки поєднують елементи навчальної, прикладної, репродуктивної та творчої діяльності, що дозволяє розвивати

емоційну сферу дитини, її пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби. Уміле використання ігор підвищує навчальну активність учнів, інтенсивність мислення, пам'ять та уяву [5, с. 22].

2. *Ігрові інтерактивні вправи.* Такі завдання на уроках зорієнтовані на розвиток мислення школярів, певної самостійності думок, стимулюють вироблення творчого ставлення до будь-яких висновків, правил тощо; спонукають учнів до відстоювання власної думки, створюють ситуацію дискусії, зіткнення думок; виявити помилку у судженнях, відповідях, вказати за неї і довести це спонукають завдання, де вчитель допускає помилки [6].

3. *Ігрова діяльність із елементами проблемності.* На уроках в школі такі завдання будуються на діяльнісному підході, розглядаючи навчання учнів як навчання знанням та діяльності. Широкі можливості в цьому плані дає вирішення логічних задач [4, с. 32].

4. *Комп'ютерні навчальні ігри.* Комп'ютерні ігри не замінюють звичайні ігри, а доповнюють їх, збагачуючи педагогічний процес новими можливостями.

5. *Ігри нестандартного змісту.* Основним прийомом в таких іграх є практична робота. Вона переключає довільну увагу дітей на навчальний процес, на розв'язування навчальної задачі.

Для того, щоб перевірити ефективність ігрової діяльності на уроках було проведено дослідження. Робота проводилася у 3 етапи: констатувальний, формувальний, контрольний етап.

На першому етапі роботи для того аби виявити наявний рівень сформованості пізнавальної активності учнів за традиційного навчання, було проведено тестування, під час якого учням було задано дві групи запитань: 42 запитання, спрямовані на вивчення пізнавальної активності; 10 запитань, з допомогою яких досліджується показник нещирості або соціальної бажаності відповіді. Провівши тестування, було виявлено, що що 50% учнів, а це половина дітей, мають середній рівень пізнавальної активності. Високий рівень мають лише 15% учнів, тобто лише шестеро мають гарне позитивне ставлення до школи та зацікавленість у вивченні нового матеріалу. Низький рівень пізнавальної активності мають 14 учнів, що складає 35%.

Таким чином, із огляду на отримані результати, наступним етапом роботи була розробка та запровадження системи роботи на формуальному етапі із учнями, яка передбачала інтерактивні форми та

методи роботи із розвитку пізнавальної активності, самостійності та творчого підходу до вивчення дисципліни. На даному етапі уроки у контрольній групі проводилися за звичайною методикою вчителя, а в експериментальній – з використанням системи ігор для активізації пізнавальної діяльності учнів. Учні експериментальної групи були запропоновані наступні завдання: ігри-загадки, ігри жартівливого змісту, ігри-головоломки, творчі ігри, ігри з логічним навантаженням.

У процесі експериментального дослідження, застосувавши ігрову діяльність в експериментальній групі, наступним етапом роботи було перевірити як змінився рівень сформованості пізнавальної активності. Тому на третьому етапі роботи проводилися контрольні зрізи з метою визначення рівня здібностей дітей. З цією метою були запропоновані такі завдання діагностувальної роботи, що включали складні обчислення «в розумі» за короткий проміжок часу, порівняння виразів та ін.

Проаналізувавши результати експериментальної групи учнів та контрольної групи на цьому етапі роботи серед показників експериментальної групи переважав достатній рівень вияву пізнавальної активності (30%), що відповідав оцінкам учнів 7-9. Високий рівень у був зафіксований у 15%, що відповідав оцінкам дітей 10-12 та середній рівень – у 5% (оцінки 4-6 балів). Початковий рівень пізнавальної активності був зафіксований у 10% опитаних та відповідав оцінкам за зрізи 1-3 бали.

У контрольній групі переважаючим був середній рівень розвитку пізнавальної активності, який склав 35% (оцінки 4-6 балів за діагностувальні роботи), високий, достатній та початковий рівень також становив по 5% кожен.

Результати ЕГ та КГ у % демонструє рисунок 1.1.

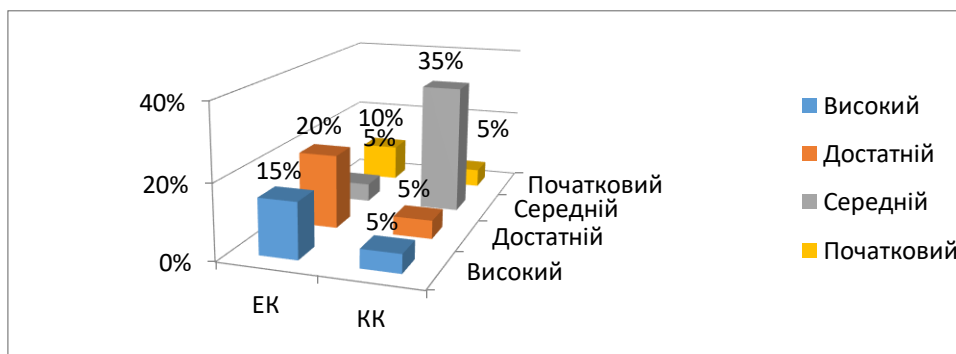

Рисунок 1.1. Результати ЕГ та КГ (у %)

Таким чином, із огляду на отримані результати, можна зробити висновок, що пробудженню пізнавальної активності сприяють ігрова діяльність цікавого змісту із елементами проблемності та пошуковості, а також постановка проблемного питання на уроці, метод самостійної роботи, метод вправ, використання наочності та ін.

Список використаної літератури:

1. Бабаніна І. Урок-подорож з математики з елементами гри. ПШ: навч.-метод. посіб. 2016. № 2. С. 28-30.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник: підручник, Київ: Либідь, 1997. – 375 с.
3. Коновальчук І.І., Наумович А.Л. Педагогічний потенціал ігрової діяльності в розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку // Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. С. 91-95.
4. Міністерство освіти і науки України. Особливості навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2012-2013 навчальному році. Початкова школа. 2015. № 7. С. 1-23. URL: www.mon.gov.ua (Дата звернення: 09.03.2023).
5. Стадник Л. Актуальні проблеми математичної освіти. Шляхи їх вирішення. Педагогічні науки: навч.-метод. посіб. №5. 2016. С. 7-23.
6. Стременко К.А. Формування пізнавальної активності засобами ігрової діяльності на уроках математики. 2023. URL: <http://metodportal.com/node/91128>. (Дата звернення: 20.05.2023)
7. Yaroshenko, O., Kokorina, L., Shymanovych, I., Naumovska, N., Shchaslyva, N., & Serdiuk, N. (2022). The Modern Principles of Gamification in the Teaching of English as a Foreign Language. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(1Sup1), 437-452. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1Sup1/560>

Умінська Ольга
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»

Актуальність. Термін «педагогічна майстерність» – неоднозначний та багатоаспектний, тому у вітчизняній літературі немає єдиного визначення цього поняття. Це пов'язане з тим, що категорійний апарат педагогічної науки продовжує розвиватися, оскільки кожен з науковців має власну позицію щодо існуючих підходів до розробки й уточнення педагогічних понять. Концепт «педагогічна майстерність» постійно збагачується новими підходами, оскільки науковці використовують міждисциплінарні напрацювання, зокрема у сфері психології та філософії.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема визначення сутності і змісту педагогічної майстерності розглядається у працях вітчизняних науковців, серед яких – Є. Барбіна, Л. Крамущенко, І. Кривоніс, А. Кузьмінський, О. Пехота, І. Підласий, Д. Пащенко, В. Семиченко, І. Зязюн. Аналіз майстерності вчителя в ретроспективному аспекті став предметом вивчення таких науковців, як О. Лавріненко, А. Козир, О. Гаманюк. Спробу узагальнити різні підходи до трактування дефініції «педагогічна майстерність» зробили: О. Капченко, В. Ковальчук, С. Моїсеєв, Л. Куліненко, Ю. Кузьменко, Г. Федюк, О. Бобирева, І. Олійник, С. Бобровицька, Д. Кисіль, О. Ласточкіна Т. Мочан та ін. Кількість досліджень, присвячених обґрунтуванню основ педагогічної майстерності, постійно зростає, проте пошук однозначних підходів до пояснення цього поняття у сучасних педагогічних дослідженнях потребує більшої уваги.

Мета дослідження: узагальнити наявні трактування терміну «педагогічна майстерність» та сформулювати вірогідне визначення поняття.

Для детального аналізу смислових характеристики досліджуваного феномена доцільно визначитися з супутніми термінами, якими послуговуються вчені, зокрема «педагогічна діяльність», «педагогічна культура», «педагогічна компетентність», «педагогічна творчість». М. Кабиш, узагальнюючи різні визначення, підсумувала, що усі вони є взаємопов'язаними та близькостпорідненими, але не є тотожними. Таким чином, педагогічна майстерність постає найвищим рівнем розвитку педагогічної діяльності, яка ґрунтується на компетентності вчителя. Педагогічна культура, яка базується на творчості, є поєднанням професійних якостей з педагогічною компетентністю, які разом створюють педагогічну майстерність [4].

Деякі науковці водночас вживають терміни «педагогічна майстерність» та «професійна майстерність». Ми погоджуємось з думкою В. Куценко, яка зазначає, що термін «професійна майстерність» є набагато ширшим, ніж «педагогічна майстерність», адже окрім виконання функцій педагогічного процесу передбачає і науково-дослідну роботу [6], тому ці поняття не є тотожними.

Ще одна низка термінів, яка потребує уточнення і розрізнення, це «педагогічна майстерність», «педагогічна творчість» та «педагогічний професіоналізм». Спираючись на дослідження Н. Гузій, визначаємо, що усі наведені терміни утворюють ієрархічний ряд «педагогічна майстерність»→ «педагогічна творчість»→ «педагогічний професіоналізм», де педагогічна майстерність та педагогічна творчість є чинниками професіоналізму, а також етапами його розвитку [1].

Для встановлення сутності та уточнення трактування терміну «педагогічна майстерність» ми проаналізували визначення педагогів-класиків та сучасних науковців. У процесі роботи застосували якісно-кількісний метод – контент-аналізу, «який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів» [6, с. 44].

В основу проведення процедури контент-аналізу покладено етапи, запропоновані О. Дубасенюк [2], які широко застосовуються в сучасних наукових працях.

На першому етапі аналізу було визначено тему, завдання та гіпотезу дослідження. Тема: педагогічна майстерність. Завдання: сформулювати уточнене та обґрунтоване визначення терміну «педагогічна майстерність». За основу взято дефініцію І. Зязюна, яка є найбільш цитованою в наукових джерелах: «Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» [3, с. 25]. На даному етапі, також, здійснено відбір наукових джерел (монографії, автореферати дисертацій, словникові видання, навчальні посібники, методичні матеріали, публікації у збірниках наукових статей, матеріали конференцій), які підлягали аналізу. Вибірка склала 43 дефініції поняття «педагогічна майстерність». Семантичним ядром пошуку на цьому етапі були поняття «педагогічна майстерність», «майстерність вчителя». Зібрана та систематизована джерельна база стала основою для укладання матриці конструювання тексту.

На другому етапі дослідження було визначено категорії та одиниці аналізу, контекстуальні одиниці та одиниці підрахунку. Категорії аналізу підбиралися за допомогою таких запитань: «Що?», «Яке?», «З якою метою?». Ці відповіді склали смислові єдності, в яких можна було порахувати повторювані слова або їх синоніми. Одиницями аналізу (елементами змісту документа, що виступали мовними одиницями для подальшого вимірювання) було обрано слово і словосполучення. Контекстуальні одиниці – речення. Одиниці підрахунку – частота повторів мовних одиниць (слів та синонімічних словосполучень).

На третьому етапі було укладено класифікатор дослідження, одержані результати систематизували у таблиці, що містить категорії аналізу, категоріальні ознаки, та кількість авторів у числовому та відсотковому співвідношенні. В результаті дослідження було визначено 11 категорій, які характеризують сутність поняття «педагогічна майстерність», серед них обрали 4, які є найбільш повторюваними. Підрахунок проводився з урахуванням не тільки дослівного повтору, а й усіх словосполучень близьких за значенням.

Більшість авторів – 16 (37,2%) – трактують педагогічну майстерність як системне утворення інтеграційного характеру, яке поєднує професійні компетентності (комплекс наукових знань, умінь і навичок методичного

мистецтва) та особистісні якості (Н. Гузій, В. Волканова, Л. Пуховська, О. Дубасенюк, Є. Барбіна, І. Олійник та ін.). В другій категорії 15 дефініцій (32.5%), що розглядають педагогічну майстерність як найвищий рівень професійної діяльності (С. Гончаренко, Н. Кузьміна, М. Дьяченко, Л. Кандибович та ін.), найвищу форму активності особистості вчителя у професійній діяльності (Н. Теличко). Інші науковці (Б. Андрієвський, Л. Пермінова, Г. Кособуцька, І. Зязюн та ін.) – 12 (27,9%) – розуміють майстерність як комплекс якостей/властивостей особистості. Наступний блок визначень, визначає майстерність як мистецтво виховання і навчання (І. Карпов, Г. Хозяїнов, О. Мороз, В. Омеляненко, Л. Кайдалова, Н. Щокіна, Т. Вахрушева), як досконале, творче виконання педагогом своїх професійних функцій на рівні мистецтва (С. Сисоєва, Ю. Підборський), а також, як складову педагогічного мистецтва (І. Зайченко, О. Антонова).

В другій частині таблиці відображено результати підрахунку найбільш істотних категоріальних ознак досліджуваного поняття, які відображають його специфіку. Більшість авторів (14 – 32,5%) визначають, що педагогічна майстерність забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності, що виявляється у досконалому володінні засобами, методами та прийомами суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а також арсеналом педагогічних умінь і навичок. На уміле конструювання педагогічного процесу, яке дозволяє ефективно організувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти, звертають увагу 12 дослідників (27,9%). Спорідненою категоріальною ознакою є успішне розв'язання педагогічних задач, яка відмічається в 7 визначеннях (16,2%). 9 авторів (В. Кремінь, Л. Кайдалова, Н. Щокіна, Т. Вахрушева, Н. Теличко, І. Андросчук та ін.) – 20,9% – акцентують увагу на вияв творчої активності особистості, творчу ініціативу та творчий потенціал. Ряд дослідників (Н. Кузьміна, Ю. Підборський, Є. Барбіна, Л. Михайлова, О. Пагава, О. Проніна) відзначають важливість результативності педагогічної дії, яка має забезпечити досягнення оптимальних результатів, високого рівня інтелектуального та морально духовного розвитку учня.

Не менш важливими, на нашу думку, є ознаки: «постійно удосконалюється» (4-9,3%), «набувається з педагогічним досвідом» (3-6,9%), «здатність до неперервної освіти впродовж життя» (4-9,3%), «ґрунтується на гуманізмі» (3-6,9%).

**Результати розробки категорійного апарату поняття
«педагогічна майстерність» і реєстрації одиниць аналізу (фрагмент)**

№	Категорії аналізу	Одиниці рахунку (частотний розподіл значення показника)	Значимість розподілу показника (\approx %)
1.	Системне утворення інтеграційного характеру, (комплекс наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва та особистісні якості)	16	37,2
2.	Найвищий рівень професійної діяльності	15	34,8
3.	Комплекс властивостей особистості	12	27,9
4.	Мистецтво виховання і навчання	9	20,9
5.	...		
Категоріальні ознаки			
1.	Забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності, високу якість	14	32,5
2.	Ефективно організовувати педагогічний процес	12	27,9
3.	Вияв творчої активності особистості	9	20,9
4.	Виявляється в успішному розв'язанні педагогічних задач	7	16,2

Завершувальний етап полягав у підрахунку результатів та представленні вірогідного визначення поняття «педагогічна майстерність». На основі порівняння частоти використання категорій та категоріальних ознак, підсумовуючи різні точки зору на сутність досліджуваного поняття, сформулювали таке визначення: педагогічна майстерність – це системне утворення інтеграційного характеру (особистісні якості та професійні компетентності), що забезпечує

найвищий рівень професійної діяльності та її самоорганізації, який виявляється в досконалому та творчому виконанні педагогом своїх професійних функцій на рівні мистецтва, в умінні ефективно організовувати педагогічний процес, успішно вирішувати педагогічні завдання та досягати оптимальних результатів, ґрунтується на гуманізмі, постійно вдосконалюється, розвивається в процесі набуття педагогічного досвіду та неперервної освіти впродовж життя.

Висновки. Отже, виявлені психолого-педагогічні особливості педагогічної майстерності є суттєвими чинниками, що характеризують професію вчителя на сучасному етапі розвитку освіти. На нашу думку, визначення цієї категорії надалі буде змінюватися й варіюватися у зв'язку з подальшими змінами орієнтирів освітньої парадигми щодо навчання та виховання молодого покоління. Перспективними вважаємо дослідження актуальних концептів формування, розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності.

Список використаної літератури:

1. Гузій Н.В. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у контексті акмепрофесіогенезу освітянських кадрів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2016. Вип. 26. С. 11-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2016_26_5.
2. Дубасенюк О.А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. Житомир: Полісся, 2018. 256 с.
3. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін. Педагогічна майстерність: підручник. Київ: Вища школа, 2008. 376 с.
4. Кабиш М. Суть і структура педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін закладу професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2021. Том 2, № 23. С. 108–118. URL: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.108-118>
5. Костенко Н. В. Іванов В.Ф. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики: Монографія. Київ: Центр вільної преси, 2003. 141 с.
6. Куценко В.Г. Про сутність професійної майстерності вчителя. Полтава: ПДПУ, 1985. 171 с.

Флячинська Оксана,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Актуальність проблеми. В умовах становлення нашої держави як самобутньої, незалежної, нескореної під натиском ворожої сили, суверенної країни важливим є активний процес формування та вдосконалення української суті, збагачення національних витоків, основ, зародження нових та збереження давніх традицій нашого незламного та вірного собі народу. Багатство нашої країни – це наші діти, що понесуть в майбутнє нашу унікальність, історію, знання та віру у правду і добро.

Поняття національної свідомості має великий філософський зміст та важливе практично-наукове підґрунтя для розвитку і становлення будь-якої нації світу. Національна свідомість – це форма етнічного, політичного, соціального самовираження окремого індивіда (людини, особистості), який відносить себе до певної національно-соціальної спільноти зі спільними їй характерними суспільними, політичними, культурними поглядами. Окрім цього, найважливішим аспектом особистості у контексті національної свідомості є чітка позиція самої людини, яка вважає себе національно ідентифікованою та розуміє і знає своє національне призначення у житті того соціуму, до якого вона себе позиціонує.

Метою статті є обґрунтувати роль особистісного підходу у формуванні національної самосвідомості учнів початкової школи на засадах педагогіки партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про

освіту», Концепція Нової української школи, національно-патріотичного виховання молоді чітко окреслюють освітні завдання – виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадського обов'язку на основі національних загальнолюдських цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота своєї держави.

Одним із найважливіших завдань сучасної школи є створення повноцінних та необхідних умов для різнобічного розвитку, самовдосконалення, збагачення національного досвіду учасників освітнього процесу. Беручи за основу освітні технології та методи впливу на формування самосвідомості суспільства, його переконань вибудовує прямий та незворотній шлях до сильної та впевненої в собі європейської держави. Сьогодні будь-яка цивілізована країна світу, що добре знає свою історію, користується дорогоцінним досвідом своїх пращурів, плекає традиції родини, дотримується звичаїв – це перш за все здорове, непохитне в своїх переконаннях суспільство, що прогнозує сталість, успішний розвиток та міцність свого народу[2,20].

Опираючись в освітній діяльності на національні цінності, творчість, традиції свого народу, педагог поступово протоптує стежину, яка зрештою перетворюється на просторий шлях до успіху, самоствердження майбутньої особистості.

До проблем виховання молодого покоління на засадах національних цінностей та патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г.Сковорода, К. Ушинський, О.Огієнко, С.Русова, А.Макаренко, В.Сухомлинський, Г. Ващенко та інші видатні вчені.

Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа В.Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Цю найважливішу закономірність виховання видатний педагог визначав по-своєму: виховувати маленьку дитину так, щоб у неї були цінності душі, які дісталися їй дорогою ціною. Саме в молодшому

шкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформуванню першого практичного досвіду прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, - всього, з чого для кожного починається Батьківщина, «Батьківщина починається для дитини з шматочка хліба і ниви пшениці, з лісової галявини і блакитного неба над маленьким ставом, з пісень і казок матері над колискою» [7].

Виклад основного матеріалу. Перш за все формування національної самосвідомості сучасному педагогу слід розпочати з себе. Адже тільки вірний собі та своїм принципам учитель зможе віднайти ключик до серця і свідомості батьків, а через них опираючись на засади педагогіки партнерства до їхньої малечі. Досконала, чітка вимова слів української мови, вживання актуальної унормованої лексики, демонстрування глибоких знань, високий рівень професіоналізму, володіння різноплановою та актуальною інформацією, толерантність, впевненість в собі, гуманне ставлення до оточуючих – це вчитель, якому будуть довіряти, відкриватися та прислухатися. Маючи безпосередньо невимушений психологічний вплив на формування світогляду в родині своїх вихованців педагог отримує чудову можливість – виховати гідних патріотів своєї держави, людей, що не зрадять власним принципам та переконанням.

Події останнього часу змусили нас усіх переоцінити власні життєві позиції, погляди та глибоку суть нашого буття. Все частіше чуто державний гімн у виконанні дітей дошкільного віку та школярів початкової школи, хоча до цього вважалося, що це їм важко зрозуміти. Нарешті наше суспільство дійшло висновку, що саме з маленького росточка зароджується національний дух народу, саме дитинство це період, коли формується національна свідомість, його пізнання, визначаються пріоритетні напрями та погляди на життя.

Обравши стратегію особистісного підходу у формуванні національної свідомості своїх вихованців педагог насамперед має добре

вивчити особливості та проаналізувати проблеми кожної окремої сім'ї, її мікроклімат, особливості відносин, зрозуміти причини та віднайти правильні методи та прийоми для вирішення основних освітніх завдань.

Оскільки всім давно відомо, що ідеальних стандартів, якою має бути родина, її склад чи напрям її діяльності немає, основним та непохитним залишається її повноцінність як індивідуального феномена суспільства, задоволення та самоствердження кожного з її членів. Адже не всі дітки виховуються у повних сім'ях і розуміння питання про тата і маму буде відрізнятися. Так як наприклад, коли хлопчик виховується у родині, де розлучені батьки і тато не бере участі у вихованні сина, слід обережно підходити до питань обговорення сім'ї, родинних обов'язків, традицій, це може бути фатальним для психіки дитини. Педагогу слід глибоко проаналізувати дане питання, зробити певні висновки. Звісно, що тут очевидний факт підбору особливого методу спілкування, але ж як це зробити без впливу і підозри оточуючих, задля уникнення непорозумінь та неприємних випадків.

Уявімо собі ситуацію, коли вчитель озвучує завдання для реалізації проектної діяльності класу: «Виготовити спільно з татом годівничку для птахів». Що в такій ситуації має думати чи відчувати дитина, яку виховує тільки мама і бабуся? Забігаючи наперед педагог на прикладі такого учня може активізувати уяву інших дітей про більш ширші родинні зв'язки, тобто ми можемо не тільки обмежуватися допомогою тата чи мами, у нашому оточенні є ще близькі нам люди, які нам можуть допомогти. Протягом деякого періоду вчитель помічає, що долею цієї дитини дуже переймається його хрещений батько, провівши попередньо певну індивідуальну роботу та обговоривши питання з мамою хлопчика, залучивши до спільної діяльності небайдужого чоловіка, педагог приймає рішення продемонструвати перед усім класом: «Подивіться діти Тимурчик разом з своїм хрещеним татом вже виготовили чудову годівничку для птахів, тепер вона висітиме на дереві нашого шкільного подвір'я, а ми спостерігатимемо за птахами, що будуть прилітати до неї». Цим самим спонукаючи до активної та свідомої діяльності інших учнів допомогти оточуючій нас природі, її мешканцям, показати свою турботливість, педагог доводить, що будь-яке рішення має право на

життя та можливість бути оціненим, а не навпаки засудженим.

Ще один такий випадок, коли педагог знаючи про особливості певної родини, де дівчинка позбавлена батьківського піклування, її вихованням займається бабуся, наприклад під час бесіди про професії батьків, учитель приймає рішення задати перше питання цій дівчинці: «Анечко, скажи будь ласка, ким працює твоя бабуся?

- Лікарем.

- Як ти гадаєш, чому вона обрала саме таку професію?

- Вона допомагає людям.

В такому випадку вчитель прогнозує дану ситуацію і випереджає випадок психологічного травмування, дитина відчуває гордість за свою бабуся, за значущість її професії для суспільства, завдяки цьому дитина самостверджується перед колективом та відчувається повноцінним її членом.

Такі підходи індивідуального та особливого ставлення педагога до учасників освітнього процесу вибудовують в якійсь мірі рідні стосунки педагога - учня-батьків чи осіб, що їх заміняють, що дозволяє краще розуміти один одного, підтримувати та разом рухатися до реалізації спільної мети.

Певна річ, що вчитель, який постійно вдосконалюється, працює над збагаченням та функціональністю середовища класу до певної тематики дня чи тижня, відзначає разом з класною родиною важливі для українців і всього світу дати, акцентує увагу на необхідності збереженні традицій свого народу, відродження звичаїв, як учням так і батьківській аудиторії, матиме безперечно позитивний результат національно-патріотичного виховання в своєму класі. Але знову ж таки це загальний результат орієнтований на «середнього» споживача. Якщо поглянути на питання в розрізі тут ми споглядаємо, що картина дещо різниться.

Розглянемо результати опитування учнів на тему «Чому я маю розмовляти українською?»

За результатами опитування 50% дітей класу чітко розуміють свою громадянську позицію, 20% - думають так тому, що так говорять дорослі, 15% - не виявляють особливого бажання і роблять це тому, що так кажуть батьки і накінець 5% дітей не розуміють взагалі про що іде річ,

обов'язково 2-3 учні залишаються в проміжку між реальним існуванням в колі своєї сім'ї і шкільним життям.

Рис. 2. Результати опитування

Висновок. Отож, у формі особистісного підходу до формування національної самосвідомості учнів на засадах педагогіки партнерства наполягаємо на обов'язковому тісному та безперервному взаємозв'язок у родини з освітнім закладом, тільки у форматі спільної думки та рішення можна вмотивувати дитину на свідому діяльність, що формує пізнання та розуміння навколишнього світу. Будь-яка особистість у якій психічні процеси, критичне мислення ще на стадії формування буде споживати все, що їй піднесуть, а особливою довірою для неї є найближчі люди, інша річ вже доросла людина, яку важко будь в чому переконати без гарної порції доказів, а ще краще реальних дій. Отже, важливим напрямом роботи залишається тісна партнерська співпраця з батьками школярів: методи безпосереднього залучення до освітньої діяльності(відвідування відкритих уроків, виховних годин), участь у громадських заходах(виступи на батьківських зборах, організація виховних годин, святкових ранків, змагань, акцій), участь у проєктах класу, активна батьківська позиція.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Концепція Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed>.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (із змінами , внесеними згідно з Наказом Міністерства і науки України № 1038 від 29.07.2019)
4. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи. Навчальний посібник, Видавничий дім освіта, К., 2020. 209 с.
5. Національно-патріотичне виховання в Україні. Науково-допоміжний допоміжний бібліографічний покажчик. Київ, 2019. 369 с.
6. Педагогічна взаємодія з батьками учнів початкової школи на платформі CLASS DOJ О. Смолянчук Н.М., Запоріжжя, 2021. 3 с.
7. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання. Збірник матеріалів Всеукраїнського наукового семінару, Київ, 2016. 60с.

Ханчич Христина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Вітвицька Світлана,**
професор, доктор педагогічних наук,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СИСТЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка проблеми. Була обумовлена такими протиріччями.

Між потребою суспільства у високоморальних особистостях і реальним рівнем вихованості населення.

Між вимогами що ставляться до моральної вихованості учнів і реальним станом їх моральної вихованості.

Між наявними доробками українських науковців щодо проблеми морального виховання і використання їх учителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роль ідей гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського у контексті всебічного розвитку, формування та виховання підростаючого покоління знайшла своє відображення у працях І. Антонця, В. Білоусової, М. Стельмаховича, О. Вишенського, О. Платиці та ін. Ефективні форми, методи та засоби формування моральних цінностей школяра на засадах педагогіки гуманізму відображені у працях вітчизняних та зарубіжних учених: А. Калюжного, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Х. Штольца, Р. Рудольфа та ін. Ідеї В. Сухомлинського у контексті формування моральних цінностей підростаючого покоління на засадах етнопедагогіки досліджувалися такими вченими, як: Г. Дудчак, М. Кудрявцева, Н. Дерев'янкіна, Т. Тарарака, Ю. Кричевська та ін.

Мета дослідження – проаналізувати особливості організації системи морального виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Моральне виховання – це складний багатоаспектний процес, що забезпечується безперервним зростанням

якісних змін особистості до рівня, який відповідає потребам сучасного суспільства. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування моральних якостей: поглиблення власних знань про мораль та моральну поведінку, її основи; для формування моральних цінностей та стійких моральних переконань, які ставатимуть міцнішими із дорослішанням дитини; здатності школяра не лише успішно засвоювати моральні знання та цінності, але й успішно застосовувати їх у своїй поведінці, а також вміння аналізувати свої дії та вчинки із моральної точки зору. Ці якості, насамперед, формуються через сприйняття й усвідомлення змісту впливів, що надходять від батьків, педагогів, оточуючих людей, через переробку цих впливів у зв'язку з моральним досвідом індивіда, його поглядами і ціннісними орієнтаціями [2, с. 34].

В. Сухомлинський зробив вагомий внесок у переосмислення концепції виховання нового покоління дітей нашої країни, він бачив особливий сенс у тому, щоб дитина розуміла, відчувала, переживала, осягала як велику таємницю, прилучення до життя в природі.

Відкидаючи авторитаризм і покарання у освіті, Василь Олександрович створив програму «виховання красою», протиставивши бюрократичним шаблонам справжній гуманізм вчителя-подвижника. Він стверджував, що перші уроки мислення повинні проходити не в класі, не перед класною дошкою, а серед природи, де дитина швидше зможе відчутти аромат слова, а його серце сповнить натхнення [2, с. 38].

Заснована на вивченні найбагатшої спадщини вітчизняної педагогіки, система В. Сухомлинського відрізнялася рішучим запереченням бездуховності та формалізму, і чітко вираженим особистісно-ціннісним підходом.

У своїх численних наукових та публіцистичних роботах «Школа під відкритим небом», «Павлівська середня школа», «Батьківська педагогіка» протистояв побудованій на особистісно відчуженому підході антипедагогіці тоталітаризму. Особистісно-ціннісний підхід у вихованні стверджує створену без насильства над дитиною гуманістичну систему, засновану на реалізації принципів загальнолюдської аксіології. У цих творах яких стверджується новаторський підхід у питанні навчання, вихованні й розвитку особистості учня, розглянуто ефективні форми, методи та прийоми роботи із учнями початкової школи у контексті із

проблемою: інформаційні: бесіди, пояснення дорослого на морально-етичні теми, спільне обговорення сюжетів казок, оповідань, які порушують теми моралі.

В. Сухомлинський був переконаний, що повноцінний розвиток особистості учнів початкової школи здійснюється через взаємодію школи і сім'ї у контексті морального виховання дітей. Саме в сім'ї дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро і зло, правда і кривда, корисне і шкідливе, тобто її морально-етичні принципи на яких ґрунтується педагогічний досвід народу.

На думку В. Сухомлинського, народна педагогіка та її засоби, приклад батьків, єдність морального, розумового, трудового та фізичного виховання є досить ефективними для всебічного та гармонійного розвитку особистості школяра, допомагає у засвоєнні морально-етичних норм, досвіду соціальної взаємодії між людьми та, як наслідок є важливим засобом виховання гуманних почуттів дітей. Вона надає відомості не лише про звичаї, традиції нашого етносу, але і допомагає вирішити освітні, виховні та оздоровчі завдання, сформувані у дитини правильний зміст поняття «культура моральної поведінки» [5, с. 92].

Також педагог зазначав, що виховна можливість народної культури, що сприяє формуванню моральних установок особистості, яка допомагає зрозуміти загальний зміст найважливіших категорій і понять моральності: добро-зло, щедрість-жадібність, честь, скромність, почуття відповідальності та ін., які є основою культури поведінки [5, с.81].

Малі форми фольклору є першими художніми творами, на думку В. Сухомлинського, які чує дитина: вслухаючись у слова потішок, їх ритм, малюк грає в ладусі, притупує, пританцює, рухається в такт тексту. Це не тільки забавляє, радує дитину, але і організовує її поведінку, сприяє творчій соціалізації [4, с.45].

Багатий матеріал для морального виховання школярів знаходиться у казках та оповіданнях В. Сухомлинського, який приділяв значну увагу розвитку дітей в любові, формуванню у них доброти і доброзичливості, чуйності, гуманності.

Казки сприяють формуванню моральної свідомості дитини. Моральне свідомість визначається умовами матеріального життя суспільства, громадським буттям і знаходить відображення в свідомості

людини у формі моральних понять і суджень, які регулюють відносини людей один до одного і до суспільства [6, с. 21].

У процесі народних ігор, що часто супроводжують хороводи, театралізовані дії, діти залучаються до спільної діяльності, вчаться взаємодопомозі, якостям взаємодії. Гра – це доступна кожній дитині діяльність – слугує своєрідною «спільною мовою» для дітей [6, с. 22]. Саме в грі дитина знаходить цікаве для неї коло друзів, які разом переживають радість, сум, розчарування.

Дуже важливим у цьому контексті є також надання позитивного прикладу дорослих дітям, проведення батьківських зборів, сімейних вечорів та ін. із метою встановлення сприятливої взаємодії та співпраці між дітьми та дорослими, із врахуванням принципу рівності, поваги до особистості дитини. Відповідно до принципу природо відповідності у навчанні, вихованні й розвитку особистості учня, В. Сухомлинський відводив урокам «під відкритим небом», екскурсіям та ін.

Доцільно також переглядати разом із учнями ілюстрації за сюжетами художніх творів, а також подивитися фільм, картину, де порушується тема моралі, відводячи важливого значення. Така робота, на наш погляд, сприяє формуванню інтересу та позитивної мотивації учнів та дорослих, які стимулюватимуть учнів до самостійності, активності у на уроках та у позаурочній діяльності.

Педагог переконливо доводив, що навчання не повинне будуватися на авторитаризмі, а, навпаки – повинно мати за основу рівність, демократизм, врахування принципу індивідуалізації навчання, із опорою на наочність (насамперед, засоби довкілля, самостійні роботи учнів) та ін.

Висновки. Таким чином, основні концепції Павлиської середньої школи використанням досвіду В. Сухомлинського у питанні формування моральних якостей учнів молодшого шкільного віку, є повага до особистості кожної дитини, а також спільна робота батьків та навчального закладу, що передбачає засвоєння досвіду попередніх поколінь молодшими.

Ефективність процесу морального виховання учнів початкових класів безпосередньо залежить від правильного вибору форм та методів роботи дорослих із дітьми. До них відносимо словесні методи: бесіду,

пояснення про норми моралі та правила морально доцільної поведінки, створення ситуацій морально-етичного вибору, залучення дітей до тих видів діяльності, що передбачають вияв доброти, гуманізму, допомоги, а також внаслідок спостереження за зразками поведінки батьків та педагогами навчального закладу, як за зразками для наслідування.

В. Сухомлинський вважав, що використання принципів рівності, гуманізму, справедливості, врахування особистого досвіду дорослих у навчанні, вихованні та розвитку підростаючого покоління, є одним із найбільш пріоритетних завдань реалізації ідей гуманістичної педагогіки у сучасній школі.

Із огляду на вище сказане, погляди В. Сухомлинського були новаторськими для свого часу. Ідеї видатного Павлиського Добротворця, є актуальними і донині, і на наше переконання, ніколи не втратять своєї цінності.

Список використаної літератури:

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Гордійчук О. Концептуальні основи морального виховання молодших школярів(на матеріалі курсу«Основи традиційної моралі»). Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. Чернівці, 2018. Вип. 345. С. 33 – 43.
3. Киричок В. Духовно-моральне виховання школярів в Україні: досвід та шляхи вдосконалення. Рідна школа. № 4–5. С. 26–32. Бібліогр. 2013. С. 31.
4. Мотрич В. Гуманістичні ідеї В. О. Сухомлинського та їх творче впровадження у навчально-виховний процес спеціальної школи-інтернату. URL: [ile:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B0/Downloads/znpudpu_2013_1_24%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B0/Downloads/znpudpu_2013_1_24%20(1).pdf) (дата звернення: 10.02.2020).
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1979-1980.
6. Яновська М.Г. Моральне виховання і емоційна сфера особистості. Класний керівник. 2016. № 4. С. 7. С.21-22.

Харитонюк Вікторія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 014 Середня освіта (Географія)
Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: **Яковлева Валентина**,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри екології та географії
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Відповідно до Державного стандарту освіти, першочерговим завданням розвитку освіти є впровадження сучасних інноваційних технологій, забезпечення подальшого вдосконалення освітнього процесу, доступності та ефективності освіти, підготовки молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Змінюється суспільство, в якому ми живемо, разом з ним і пріоритети. Поряд з ними змінюються і цілі географічної освіти. XXI століття вимагає від учителів географії не стільки «наповнити» учнів всілякою інформацією, скільки навчити їх умінням самостійно здобувати та аналізувати необхідні географічні матеріали. На перше місце виступають завдання формування особистості, здатної до подальшої самоосвіти.

Кожна епоха має свої потреби, ставить свої питання, ставить свої вимоги, а суспільство визначає для себе відповідні цілі. Це вимагає виховання розумних, активних фахівців, здатних вільно орієнтуватися в законах економіки, жити і працювати в ринкових умовах, швидко приймати виважені рішення, нести відповідальність за їх наслідки, вирішувати проблеми, щоб вивести нашу державу на рівень розвинених країн світу. Для досягнення цієї мети має відбутися перехід від школи здобуття знань до школи життя, школи творчого мислення й активної соціальної дії. Вирішити цю проблему можна шляхом використання новітніх інноваційних технологій у навчальному процесі для викладання предметів та формування компетентностей, необхідних для сучасного життя.

Традиційні технології навчання географії можуть бути недостатньо ефективними для сучасних учнів, які виростили у цифрову епоху. Крім того, географія – це наука, яка вимагає активного дослідження та здатності до критичного мислення. Інноваційні технології можуть допомогти учням отримати доступ до актуальної інформації, взаємодіяти з людьми з різних куточків світу та розширити свої географічні знання.[4]

Технології навчання виникли давно й існують на сучасному етапі розвитку освіти всіх дисциплін у школі. Саме за допомогою технологій входить у світовий простір нова система освіти в Україні.

Поняття «технологія» для географічної освіти є новим, оскільки частіше воно зустрічається у педагогічній літературі В. Ю. Стрельнікова та І. Г. Брітченка. Воно складається із двох слів: «техно» – майстерність, «логія» – вчення, слово. Отже, слово «технологія» означає «вчення про майстерність». Термін став загальноприйнятим у 1940-х роках і став асоціюватися з використанням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 1960-х роках поняття «освітня технологія» розглядалося з точки зору програмного навчання та застосування комп'ютерних технологій у навчанні [3].

Термін «педагогічні технології» почав використовуватися все частіше з початку 1980-х років. Під педагогічними технологіями слід розуміти: систему вказівок щодо використання сучасних методів і засобів навчання; цілеспрямоване використання сучасних методів і засобів для підвищення ефектів навчання; загальний процес визначення цілей, планів і програми дій та навчальних методів. Кожен із цих підходів має право на існування, оскільки охоплює різні аспекти навчального процесу [1].

Поняття «інновація» означає оновлення процесу навчання, яке в основному залежить від внутрішніх факторів. Воно є запозиченим, підкреслюючи мотиваційну сторону навчання з дотриманням відстані від чергових «переможних методик», які повинні дати максимальний ефект за короткий проміжок часу незалежно від індивідуальних та вікових особливостей учнів, їхніх цілей, здібностей та ін. [5].

Застосування інноваційних технологій в процесі вивчення шкільного курсу географії сприятиме покращенню засвоєнню матеріалу, підвищенню мотивації учнів та створенню більш ефективного навчання.

Успіх впровадження інноваційних технологій у навчання залежить від підготовки вчителя, його готовності до використання нових методів і підходів навчання, а також наявності необхідної інфраструктури для реалізації таких технологій у навчальному процесі.[2]

Для визначення рівня навчальних досягнень учнів з географії, а саме засвоєння теоретичного матеріалу, роботах з контурною картою, оволодіння вміннями та навичками на практичних роботах, нами було проведене експериментальне дослідження у 8-А класі на базі загальноосвітньої школи. Клас нараховував 20 дітей із приблизно однаковим рівнем розвитку. Учні навчаються за підручником з географії для 8 класів загальноосвітніх навчальних закладів (автор Пестушко В. Ю.).

У ході експериментальної роботи ставили перед собою такі завдання:

- 1) підібрати діагностичні методики;
- 2) провести діагностику.

Завдання констатувального етапу дослідження:

- 1) виявити критерії та показники рівня навчальних досягнень учнів з географії у 8 класі за розділом «Географічна карта та робота з нею»;
- 2) визначення результатів діагностики рівня навчальних досягнень в учнів 8 класу за розділом «Географічна карта та робота з нею».

При оцінці навчальних досягнень учнів з географії необхідно враховувати:

- правильність і науковість викладення матеріалу, точність вживання географічної та картографічної термінології, повноту розкриття понять і закономірностей;
- логічність, доказовість у викладенні матеріалу;
- ступінь самостійності відповіді;
- ступінь сформованості загальноосвітніх, інтелектуальних та специфічних умінь.

Виходячи з аналізу наукової літератури, Державного стандарту базової середньої освіти, підручників та методичних матеріалів для учнів 8 класу, була проведена діагностика, під час якої доцільно керуватися критеріями та показниками, які необхідні для визначення рівня навчальних досягнень учнів 8 класу з географії.

Після виділення критеріїв, показників та рівнів засвоєння навчальних досягнень учнів 8 класу за розділом «Географічна карта та

робота з нею», враховуючи методики, які були описані раніше, отримали такі результати дослідження.

Результати діагностики рівня засвоєння навчальних досягнень з географії учнів 8 класу за розділом «Географічна карта та робота з нею» представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.

Результати діагностики рівнів засвоєння навчальних досягнень учнів 8 класу з географії за розділом «Географічна карта та робота з нею»

Критерії	Рівні сформованості					
	Низький		Середній		Високий	
	A3	%	A3	%	A3	%
Засвоєння теоретичного матеріалу	6	30	9	45	5	25
Робота з контурною картою	10	50	8	40	2	10
Оволодіння вміннями та навичками на практичних роботах	5	25	12	60	3	15
Загальне	7	35	9,7	48,3	3,3	16,7

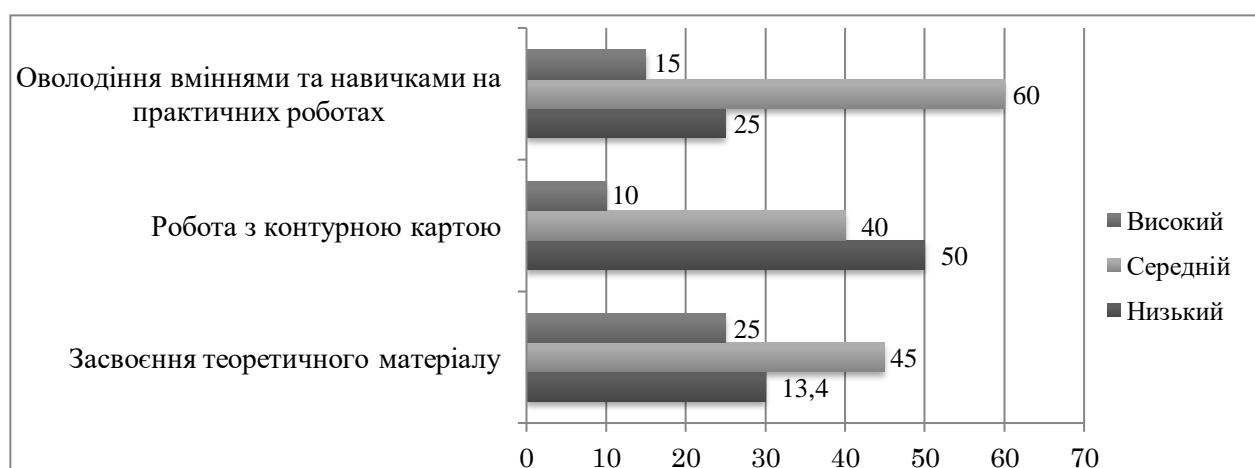

Рис. 1. Розподіл рівнів засвоєння навчальних досягнень учнів 8 класу з географії за розділом «Географічна карта та робота з нею»

Отже, провівши дослідження рівнів засвоєння навчальних досягнень з географії учнів 8 класу за розділом «Географічна карта та робота з нею», з'ясували, що 30 % дітей засвоюють теоретичний матеріал на низькому рівні, 45 % учнів мають середній рівень, 25 % – низький рівень. 50 % дітей мають низький рівень роботи з контурною картою, 40 % мають середній рівень, 10 % – високий рівень. Оволодіння вміннями та навичками на практичних роботах: 35 % дітей мають низький рівень, 60 % мають середній рівень, 15 % – високий рівень.

Отже, інноваційні технології навчання географії в школі спрямовані на покращення ефективності та результативності навчання, розширення можливостей учнів і сприянню активному засвоєнню географічних знань.

Список використаної літератури

1. Яковлева В.А., Власенко Р.П., Андрійчук Т.В. Особливості педагогічного моделювання у процесі вивчення курсу «Україна і світове господарство». Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. С. 253–258.

2. Яковлева В.А., Власенко Р.П., Андрійчук Т.В. Сучасні технології у процесі навчання соціально-економічної географії України та світу. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 38. С. 57–61.

3. Яковлева В. А. Власенко Р. П., Андрійчук Т. В. Методика навчання географії: інноваційні технології в процесі викладання географії у базовій та профільній школі. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія». 2023. №. 3. С. 111-117.

4. Яковлева В. А. Науково-методичні основи формування пізнавальної самостійності учнів у процесі вивчення географічного курсу «Україна і світове господарство». В. А. Яковлева, Р. П. Власенко, В. С. Костюк, Т. В. Андрійчук . Інноваційна педагогіка. - 2020. - № 28. - С. 93-99.

Хоменко Марія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка.

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Україна на сучасному етапі проходить зміни в різних сферах суспільства. Освітній простір не є винятком. Перехід до НУШ – Нової української школи, - це ключова реформа освіти. Ця трансформація школи спрямована на те, щоб учням було максимально приємно, корисно та комфортно навчатись у школі, а отримані знання діти могли застосувати в повсякденному житті. Вчителі Нової української школи сприяють розвитку критичного мислення учнів, вчать висловлювати власну думку, бути патріотом своєї країни та відповідальним громадянином. У класах панує атмосфера співпраці та доброзичливого ставлення між учнями, вчителями та батьками.

Одним з провідних мотивів Нової української школи є її духовно-моральне виховання учнів початкової ланки. Цей аспект прописаний в Державному стандарті початкової освіти, і передбачає усвідомлення прийняття учнями моральних норм та національних цінностей [3]. Метою вчителя початкових класів НУШ є підготовка свідомих громадян своєї держави, здатних об'єктивно оцінити ситуацію та впроваджувати власну діяльність відповідно до інтересів соціуму; це напряду пов'язано з організацією освітнього простору таким чином, щоб надати правильні духовно-моральні установки особистості молодшого школяра.

Питання духовно-морального виховання учнів є актуальним віддавна. Багато видатних педагогів та психологів досліджували цю проблему, зокрема, К. Ушинський, Я. Коменський, Дж. Локк, І. Герbart, Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, Г. Сковорода, І. Бех, А. Богуш,

О. Вишневський, С. Яремчук та багато інших.

К. Ушинських стверджував, що основа виховання дитини – духовно-моральна складова. І. Бех у своїх працях зазначав, що «духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства» [1: 34]. С. Яремчук стверджує, що духовність та мораль пов'язані з працею; наслідуючи думку генія Г. Сковороди, додає, що саме праця сприяє саморозвитку та допомагає зберегти людяність [8: 397-404]. На думку С. Ярмусь, духовно-моральне виховання підносить людину до ідеалу добра, облагороджує [9: 76]. А. Богуш вважає, що духовність – «своєрідний інтелектуально-чуттєвий, емоційний стан особистості, що виявляється в позитивній поведінці й діяльності людини та характеризує цілісність її як особистості» [2: 18-23].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можемо зробити висновок, що морально-духовне виховання пов'язане з моральною культурою та духовними цінностями народу.

Загалом духовно-моральне виховання учнів Нової української школи є одним з головних завдань сучасної системи освіти, тому що це важливий компонент соціального плану. Духовно-моральне виховання – це системний, складний, багаторівневий процес.

Розглянемо Концепцію Нової української школи. Згідно положень Концепції, духовно-моральне виховання повинне забезпечити:

- зміцнення моральності, яка заснована на свободі, волі та внутрішній установці особистості діяти по своїй совісті;
- формування моралі як усвідомленої необхідності певної поведінки, що ґрунтується на уявленнях суспільства про добро і зло;
- розвиток совісті як моральної самосвідомості особистості, здатності формулювати свої власні моральні обов'язки, а також здійснювати моральний самоконтроль і надавати моральну оцінку власним вчинкам і вчинкам оточуючих;
- здатність до самостійних вчинків, які ґрунтуються на основі морального вибору і готовності брати відповідальність за їх результати;
- усвідомлення цінності інших людей і цінність людського життя [5: 18-19].

Визначимо поняття духовно-морального виховання. У

філософському розумінні – це «виховна діяльність школи і сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок, звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності» [7: 27].

Згідно педагогічного словника С. Гончаренка, духовно-моральне виховання – це «цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття й поведінку вихованців з метою формування в них моральних якостей, що відповідають вимогам суспільної моралі» [3: 115].

Духовно-моральне виховання – процес творчий, систематичний та безперервний, вчителі можуть коригувати засоби морального виховання та його зміст з метою вдосконалення.

Ознакою духовно-морального виховання є його концентрична побудова [1: 27-33]: спочатку постановка і вирішення завдань елементарного рівня, а потім завдання ускладнюються; при цьому важливо враховувати вікові та психологічні особливості учнів.

В. Сухомлинський, видатний український педагог та письменник, наголошував, що духовно-моральні переконання людини закладаються з дитинства, з понять про добро та зло на основі наочних прикладів, при цьому моральний сенс того, що спостерігає і робить дитина, стає очевидним [6: 20-22]

Важливо зауважити, що головним завданням духовно-морального виховання в НУШ є перетворення вимог суспільства у внутрішні рушійні стимули учня – почуття обов'язку, честь, совість, гідність, добро, чуйність, людяність тощо.

Освіта в сучасному розумінні шукає нові підходи до розв'язання задач в умовах життєвих реалій. Духовно-моральне виховання націлене на формування гармонійної, духовно багатой, розвиненої особистості, чільне місце в душі якої належить рідній державі, повазі до її людей, гордості за свою країну, патріотизму. Учитель, як приклад, повинен творити культуру моральних відносин, спілкування, ставлення до Батьківщини та людей в соціумі. У системі моральних відносин з учнями та їх батьками повинна панувати атмосфера взаєморозуміння, взаємоповаги, шанобливого ставлення, підтримки.

На нашу думку, ефективність духовно-морального виховання залежить не лише від навчального закладу, але й від взаємодії між

школою та сім'ями учнів. Батьки можуть долучитися до позакласних заходів, організованих учителями чи адміністрацією школи (до свят, спортивних змагань, екскурсій, поїздок і т.д.). Такі заходи сприяють налагодженню тристороннього контакту: учні, батьки, школа; а також мають значний духовно-виховний вплив на свідомість та поведінку дитини.

До того ж, для дітей організуються різноманітні заходи спільно з бібліотеками, Будинками культури, Будинками дитячої творчості, громадськими організаціями. Учні можуть долучатись до участі в роботі гуртків, демонструвати свої таланти на концертах і виставках, ходити у спортивні секції. До колективних справ можна також додати трудові рейди, волонтерські збори, туристичні ігри, пошукові ігри на місцевості, аукціони знань та вікторини, естафети, турніри, літературні уроки, конкурси, інсценізації, організації свят.

Завдяки позакласній колективній роботі, в учнів формується ціннісне ставлення до своєї країни, суспільства, до інших людей, до праці, природи, мистецтва, до самих себе, своїх обов'язків, а також ціннісні орієнтації: особисті, сімейні, національні, загальнолюдські.

Слід виховувати в дітях такі якості, як доброта, щедрість, повага, впевненість в собі, критичне мислення, любов до природи, тварин, щирий патріотизм, уміння дружити. Це готуватиме учнів до дорослого життя в суспільстві, навчить позитивно ставитись до різних життєвих ситуацій, та критично сприймати, аналізувати всю доступну інформацію.

Отже, духовно-морально виховання є одним з провідних напрямків роботи в системі Нової української школи. Завдяки наполегливості та роботі у тристоронньому спілкуванні учнів, батьків та вчителів, діти мають товариські стосунки, вчать розуміти та підтримувати один одного, домовлятись, вирішувати конфліктні ситуації; а також вміють активно й дружно допомагати тим, хто потрапить в біду. Завдяки позакласній діяльності в учнів зростає інтерес до творчості, мистецтва, волонтерства, спорту, колективної роботи.

Список використаної літератури:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
2. Богуш А.М. Дефініції «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: зб. наук. праць. Київ, 2000. Кн. 1. С 18-23.
3. Гончаренко С. Педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с
4. Державний стандарт початкової освіти URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
5. Нова українська школа: поради для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2017. 206 с.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Вибрані твори в 5 т. Київ: Радянська школа, 1976. Т. 2. 670 с.
7. Філософія: підручник / Заїченко Г.А., Сагатовський В.М., Кальний І.І. та інші; за ред. Г.А. Заїченка. Київ: Вища школа, 1995. 430 с.
8. Яремчук С.В. Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ, 2012. Т. XIV. Ч. 1. С. 397-404.
9. Ярмусь С. Досвід віри українця: вибрані твори / упоряд. А. Колодний. Київ: Світ знань, 2002. 512 с.

Шембарецька Ольга,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ УЧНІВ НА КОРЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ З «КАЗКОТЕРАПІЇ» ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

За останнє десятиліття система освіти кардинально оновилася, одним із дуже важливих нововведень є особистісна орієнтація педагогів на підтримку дітей з особливими освітніми потребами. Дитина з особливими освітніми потребами сприймає світ більш болісно, тому вона потребує допомоги дорослих у процесі навчання у школі (дизайн приміщення, асистент вчителя, адаптація і модифікація програм, а також корекційні заняття).

Корекційно-розвиткова робота – це комплекс певних заходів, система супроводу дітей з ООП щодо корекції порушень, труднощів засобами розвитку емоційно-вольової, пізнавальної сфери, мовлення, а також особистісних проявів дитини. Однією з таких форм розвиткових занять з корекції навчальних труднощів є «Казкотерапія». Це ефективний метод роботи з учнями початкової ланки, які переживають ті чи інші когнітивні, емоційні та поведінкові труднощі [1].

Суть «Казкотерапії» у створенні незвичайної казкової атмосфери, що робить мрії дитини реальними, допомагає дитині вступити у боротьбу із власними страхами, комплексами, недоліками, дає відповіді на запитання, ненав'язливо розкриває шляхи виходу, або варіанти поведінки у різних ситуаціях, допомагає сором'язливим дітям додати впевненості у собі, у власних силах [2].

Вибір казки чи оповідання повинен враховувати наступне:

- вікові особливості дитини;

- здатність дитини до самостійного читання;
- бажаною є відповідність пори року, коли відбуваються події у казці чи оповіданні календарю;
- специфічні освітні і психологічні особливості дитини.
- розмір оповідання має бути адекватним здатності дитини прочитати чи уважно прослухати його;
- тема казки не повинна викликати у дитини негативного психологічного сплеску;
- для дітей першого року навчання, а за необхідності й для старших можна використовувати ілюстрації до казок чи оповідань.

Окрім роботи над казкою, на кожному занятті проробляємо одну або дві вправи на розвиток пізнавальної сфери учнів з особливими психологічними і освітніми потребами, що робить урок різноплановішим і цікавішим для учня.

Серед таких вправ можемо виділити такі:

Вправи на розвиток дрібної моторики рук.

«Домалюй і розмалюй».

Мета: формувати необхідні умови для здійснення навчальної діяльності; сприяти формуванню графомоторних навичок; розвивати дрібну моторику рук для полегшення процесу оволодіння навичками письма, малювання, для профілактики дисграфії і деслексії; підвищувати розумову працездатність, посидючість; розвивати фантазію, уяву, творче бачення предмета, а також відчуття кольору; виховувати акуратність.

Вправи на розвиток уваги і координації рухів.

«Обведи обома руками».

Мета: формувати необхідні умови для здійснення навчальної діяльності; сприяти формуванню графомоторних навичок; розвивати координацію, здатність працювати двома руками, дрібну моторику рук для полегшення процесу оволодіння навичками письма, малювання, для профілактики дисграфії і деслексії; підвищувати розумову

працездатність, посидючість; розвивати фантазію, уяву, творче бачення предмету, а також відчуття кольору; виховувати акуратність.

Перед дитиною зображення ламаної або хвилястої лінії. Учень

ставить палець однієї руки на початок, а палець іншої на кінець лінії. Після чого починає рух з обох сторін одночасно до центру.

Умова: висота, ширина зубців чи хвиль повинна бути однаковою з обох боків від центру, малюнок симетричний.

Вправи на зображення власних

почуттів.

«Розкажи, що відчуваєш».

Мета: формувати здатність дитини розповідати про свої почуття і настрої; описувати їх, використовуючи дієслова, прикметники і прислівники для передачі ознаки дії чи стану предмета або ознаки якості; розвивати фантазію, уяву, мислення.

Корекційний педагог показує дитині емоцію, зображену на картці, а дитина описує. Наприклад: Мені дуже весело, я радісний, щасливий, я сміюсь.

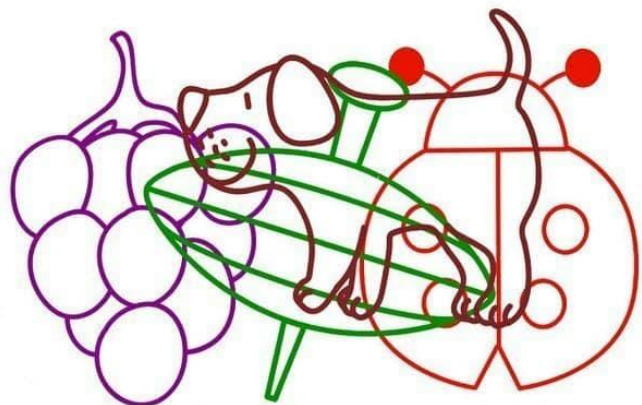
«Дзеркало».

Мета: вчити дитину керувати своїми емоціям, поліпшувати свій настрій.

Вправи на розвиток уваги.

«Що на картинці?».

Мета: розвивати увагу, мислення і мовлення, зорове сприйняття дитини і навички письма; поповнювати словниковий запас.

На картинці зображено декілька різних предметів один поверх другого. Кожен предмет іншого кольору. Дитині потрібно назвати їх і записати.

Ускладнення: не виділяти предмети за допомогою кольорів.

«Веселий коректор».

Мета: розвивати увагу, мислення, мовлення і зорове сприйняття дитини; формувати навички читання.

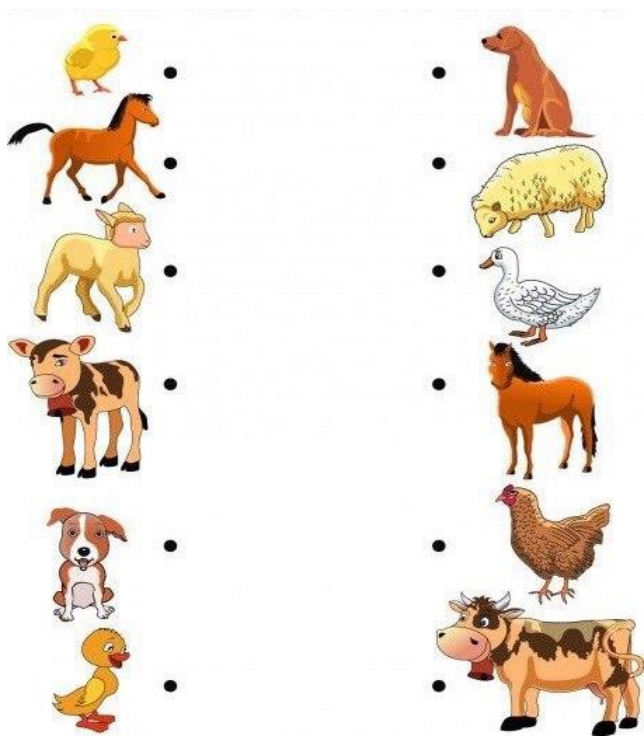
Перед дитиною на листочку набір випадкових букв:
лпоіулдпоудпеодйєцецпшошешо
рьмитидддіуоплпощдждфлаоджцулопдукпдцупопдцуопудлпоцурошуко
пцуожйщгозщйзшооп.

Завдання: знайти, наприклад, букву «Ш» і перекреслити її, а букву «О» підкреслити чи обвести колом і т.д.

Вправи на розвиток логічного мислення.

«Відповідності»

Мета: вчити дітей визначати зв'язки між предметами, і доводити

правильність свого рішення; розвивати окомір, вміння зосереджуватись, довільну увагу і зорове сприйняття; виховувати бажання навчатись новому.

Перед дитиною шість-вісім зображень, що знаходяться у двох стовпчиках чи двох рядах.

Завданням дитини є знайти в другому ряду чи стовпчику предмет, що тісно пов'язаний з предметом з першого стовпчика чи рядка.

Наприклад: мама і дитина; хвіст і тварина, якій він належить тощо. Після виконання завдання потрібно пояснити своє рішення.

Ускладнення: замість зображень завдання подається у вигляді слів.

Вправи на розвиток мовлення.

«Опиши»

Мета: вправляти дитину у доборі потрібних прикметників, дієслів для того, щоб передати ознаки і дію певного предмета; формувати і збагачувати словниковий запас дитини, здатність до аналізу, формувати звукову і граматичну культуру, а також розвивати зв'язне мовлення учня;

вчити дитину спілкуватися; розвивати спостережливість, увагу, уяву, мислення.

Наприклад: написати ознаки пізньої осені або описати свого друга.

Висновок: Заняття з «Казкотерапії» яскраві, з картинками і веселими завданнями. Дитина із задоволенням виконує дані завдання, адже урок проходить в атмосфері невимушеності, гри. Дитина читає казку чи оповідання, з допомогою питань переказує її, додаючи щось своє, таким чином виступаючи співавтором. На занятті дитина постійно користується не тільки ручкою і простим олівцем, а й кольоровими олівцями, можна використати пластилін або фарби. Зацікавлена дитина краще сприймає матеріал.

Корекційне заняття з курсу «Казкотерапія», включаючи вправи на розвиток пізнавальної сфери, розраховано на потреби певної дитини і тому є дієвим у роботі корекційного педагога або асистента вчителя[2].

Список використаної літератури:

1. Шембарецька О.С. Особливості викладання іноземної мови в інклюзивному класі початкової школи. URL: <http://surl.li/fbqna>
2. Шембарецька О.С. Соціальний педагог в умовах НУШ. Корекційні заняття з казкотерапії за творами В.О. Сухомлинського у роботі з учнями з особливими освітніми потребами (1-2 клас): практичний посібник.

Шеренгова Юлія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

науковий керівник **Березюк Олена,**
кандидат педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки досить гостро постає проблема творчих здібностей у підростаючого покоління, яка передбачає їх здатність критично мислити, вміння бути ініціативними, сміливими у своїх творчих рішеннях, мати нестандартний власний погляд на вирішення проблем, які ставить перед ними сьогодення.

Саме молодший шкільний вік вважається сенситивним періодом для розвитку творчої особистості дитини, її задатків та здібностей. Цей процес обумовлений активізацією інтересу, уваги та мислення школяра за використання сучасних та найрезультативніших технологій навчання, які полегшують сприйняття та обробку інформації. До таких технологій відносяться й комп'ютерні, які спрямовані на те, щоб не тільки стимулювати дитячу творчість але й збагачувати досвід школяра, спонукати до вияву самостійності, активності, фантазії у власній творчості, здатності висувати креативні ідеї, відходити від стереотипності мислення тощо.

Психологічно-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей учнів розкрито в працях таких науковців, як: О. Антонової, В. Антипець, І. Білої, Н. Будій, Т. Гарбузюк, О. Дубасенюк, Г. Костюка, Н. Менчинської, О. Скрипченко.

Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами комп'ютерних технологій окреслено в дослідженнях: В. Андрієвської, Я. Василенко, Н. Олефіренко, С. Кшиштофа,

Г. Матвійчук та інших вчених.

Творчі здібності – це вроджені властивості, що забезпечують особистості успіх у тому чи іншому виді діяльності; це здатність школяра нестандартно вирішувати завдання, вміння логічно мислити, виявляти творчість у різних видах діяльності (навчальній, ігровій, конструювальній, художній, музичній та ін.)

Тому, сучасна початкова школа повинна створити сприятливі умови для творчості та реалізації творчих можливостей учнів. Саме використання комп'ютерних технологій у формуванні творчих здібностей учнів 1-4 класів є досить значимим у контексті вирішення різноманітних педагогічних завдань шляхом отримання загального доступу через мережі до джерел знань освітніх закладів, зокрема, у освітньому процесі початкової школи.

Зважаючи на вікову специфіку розвитку учнів початкової школи, ці групи технологій стимулюють інтерес та пізнавальну активність учнів початкової школи, спонукають учня до формування вмінь та навичок працювати творчо й самостійно, відходити від шаблонних суджень. Адже інформація, яка була здобута школярем через операції самостійного пошуку, аналізу, групування, систематизації, відбору головного від другорядного, сприяє розвитку критичного мислення школяра, формує вміння відстоювати свою позицію, а отже, мислити творчо [1, с. 3].

До комп'ютерних технологій які використовують в навчанні молодших школярів можна віднести такі:

Освітні платформи «Зум», «Мозаїк», які передбачають ІТ. Роль цих ресурсів у контексті дистанційного навчання важко переоцінити, адже опрацювання учнями інформації, різноманітних завдань значно полегшують вивчення предметів у початковій школі. Пройшовши квест або підготувавши доповідь або презентацію, учень набуває дослідницького мислення, тяжіє до критичних суджень, усвідомлює значущі проблеми. Не зважаючи на можливі помилки у оформленні завдання, школяр здобуває досить цінні вміння й навички, адже сам шукає й добирає інформацію, вчиться узагальнювати, класифікувати, погоджуватися та заперечувати у процесі пошуку та виконання завдання, завдяки чому формуються основи критичного мислення учня, його здатності генерувати ідеї, які не існували до цього [2, с. 22].

Мобільні ІТ. Мобільні пристрої, що використовуються у поєднанні з універсальним бездротовим зв'язком, є важливими інструментами для розширення можливостей навчання у початковій школі.

Типи мобільних технологій:

1. Бездротова технологія WiFi (Wireless Fidelity на базі стандарту IEEE 802.11 для бездротових мереж), що є способом високошвидкісного обміну даними, полегшує доступ до інформації скрізь, де є відповідні точки доступу.

2. Наявність смартфонів та планшетів у більшості учнів дозволяє впровадити інноваційні технології та допомогти учням та вчителям отримати доступ до цифрового контенту [3, с. 15].

Також варто співвідносити переваги застосування мобільних додатків у процесі навчання. застосування комп'ютерних технологій у програмах навчання. До цих переваг відносимо: швидкий доступ, можливість навчатися із будь-якої точки світу, можливість здобувати освіту у зручний для користувача час.

Форми застосування мобільних пристроїв у освітніх закладах є такими, як:

- Мобільний додаток «Щоденник», який зберігає проміжні результати навчання, містить інтерактивну дошку з розкладом занять, контрольними завданнями.

- Повідомлення про дату здачі та результати контрольних робіт.

- Стрічка новин з актуальними подіями, що відбуваються в освітньому процесі, заходами, поточними змінами.

- Оперативний допуск до баз знань та тренажерів.

- Активне використання методів аудіювання на заняттях.

- Контроль знань учнів шляхом онлайн тестування, що допомагає не лише швидко перевіряти правильність відповідей, а й зберігати бази даних усієї групи учнів [4, с. 24].

Переваги використання комп'ютерних технологій у процесі навчання у початковій школі:

- ✓ роблять процес навчання цікавим та різноманітним незалежно від місцезнаходження, можна займатися самоосвітою;

- ✓ ігрова форма, що викликає більше інтересу, ніж класичні організаційні форми навчання;

- ✓ можливість точного контролю відвідуваності;

✓ можливість проведення «п'ятихвилинного» контролю за знаннями, можливість прийняття самостійних та домашніх робіт в електронній формі, що змушує готуватися до кожного уроку всіх учнів;

✓ можливість збирання статистичних даних, аналізу динаміки засвоєння навчального матеріалу з різних позицій: кожен, хто навчається, ціла група, навчальний предмет, викладач;

✓ оперативний взаємообмін учасників навчального процесу важливою інформацією;

✓ індивідуалізація освітнього процесу – учні мають можливість вибору змісту навчання з урахуванням їх інтересів, внаслідок чого m-learning є орієнтованим на учня 1-4 класів;

✓ гнучкість, негайний доступ до інформації, необхідної для конкретної роботи за допомогою мобільних пристроїв, дозволяє підвищити продуктивність людини;

✓ самостійне навчання та негайне надання контенту на запит є характерними рисами m-learning. Воно надає користувачам можливість пройти навчання в неробочі години та створює умови для спільного навчання та взаємодії;

✓ мобільні пристрої можуть бути використані в будь-який час і в будь-якому місці: у ЗВО, будинках, поїздах, маршрутках, готелях і т.д.;

✓ учні можуть підтримувати зв'язок із вчителем, а також взаємодіяти один з одним;

✓ вчителі та учні можуть обмінюватися інформацією за допомогою електронної пошти, соціальних мереж (Facebook, Месенджер та ін.), можлива спільна робота за допомогою бездротової мережі або Bluetooth;

✓ використання мобільних пристроїв підвищує інтерес до навчання у тих учнів, які не проявляли себе у традиційній формі навчання [55, с. 81].

Також є й певні недоліки використання комп'ютерних технологій, до них можна виділити такі:

- можливість погіршення зору, постави, загального фізичного стану при тривалій неконтрольованій роботі з гаджетом;

- різноманітність модифікацій мобільних гаджетів, що застосовуються різними учнями, що може призвести до неможливості використання будь-якого навчального додатка або додаткових витрат навчального закладу на технічне обладнання;

- необхідність постійної фільтрації вхідного потоку даних з Інтернету;

- учень може абстрагуватися від заняття на розважальні додатки, які не мають жодного стосунку до навчання [5, с. 35].

Отже, сучасні учні все більше віддають перевагу інформаційним технологіям і використовують їх регулярно у своєму житті. Тому не дивно, що для них не складе особливих труднощів застосувати мобільні пристрої для навчання.

Інформатизація освітнього процесу початкової школи у сучасних умовах через зручність використання розширює та доповнює традиційне освітнє середовище цікавими новими формами, методами, прийомами й засобами, які цікаві, зрозумілі та, водночас, ефективні для формування знань, вмінь і навичок, а також творчих здібностей учнів.

Список використаної літератури:

1. Андрієвська В.М., Олефіренко Н.В. Інформаційно-комунікаційні технології – як засіб навчання математики у сучасній початковій школі. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізикоматематичної і технологічної освіти. Кропивницький: КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2016. Вип. 10, ч. 2. С. 3-7.

2. Андрієвська В.М. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : УжНУ «Говерла», 2017. Вип. 2(41). С. 11-14.

3. Балик Н. Р., Шмигер Г. П., Василенко Я. П. Формування STEMкомпетентностей у процесі підготовки майбутніх учителів до впровадження STEM-освіти. URL: http://mobile.elar.fizmat.tnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1007/Balyk_Shmyger_Vasylenko_Stem.pdf?sequence=1 (дата звернення: 22.03.2018).

4. Биков В. Ю. Інформатизація освіти. Енциклопедія освіти України. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/> (дата звернення: 22.03.2018).

5. Інтерактивні технології – стандарт сучасного навчального закладу. URL: <https://leater.com/ua/services/interaktivn-tekhnolog-dlyanavchannya.html> (дата звернення: 22.03.2018).

Яворська Олена

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Яценко Світлана**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

Актуальність теми дослідження зумовлено тим, що в сучасному світі, коли більшість батьків багато працюють група продовженого дня на сьогоднішній день є однією із структур виховання дітей яка допомагає організувати комфортні умови для їх відпочинку і проведення навчально виховної роботи в позаурочний час. Робота в групі продовженого дня є важливою частиною системи навчально-виховного процесу школи, яка поєднує всі форми виховання, навчання, розвиток з різних сторін творчої активності школяра і суспільно корисної діяльності його.

На рівні педагогічної теорії практики розгляд організації дозвіллевої діяльності молодших школярів груп продовженого дня є актуальним з огляду на необхідність впровадження ідей Нової української школи, яка полягає в партнерській взаємодії учасників або учасниць дозвіллево-виховного процесу. Нова українська школа покликана плекати національну ідентичність, виховувати відповідальність не лише за себе, а й за розвиток і добробут країни та людства загалом. Виховання в цьому значенні – це цілісний, постійний і наскрізний процес формування духовно-моральної особистості, розвитку таких рис характеру і якостей, що необхідні державі, суспільству та самій особистості. Виховний пріоритет на сьогодні – сформуванню в дітей уявлення про світ і суспільство, спираючись на загальнолюдські та духовні цінності.

Дозвіллева діяльність школярів молодшого віку була предметом наукового розгляду в працях зарубіжних і вітчизняних дослідників

(В. Дімітрової, Я. Дімової (Болгарія) Ш. Голчека (Словаччина), В. Чубенка, М. Горобєя [2], Ж. Готдаєва (Туркменія), Т. Рабченюк [9]); розвитку проблемі мережі ГПД присвячені роботи А. Бондаря, К. Присяжнюк [8], В. Чубенка; педагогічні основи розвитку ГПД досліджували, Д. Стельмухов; зміст, форми та методи навчально-виховної роботи у ГПД вивчали Г. Манке, І. Мар'єнко; організації самопідготовки учнів та вихованню самостійності молодших школярів присвячено наукові доробки Л. Веденісовій, В. Мартиненко; теоретичні і практичні погляди соціального розвитку молодшого школяра в умовах такого навчального закладу стали предметом дослідження Т. Герлянд; з точки зору управління навчально-виховним процесом у ГПД поглиблено В. Саприкіним [1, с. 18]

Останнім часом в розвитку соціально-педагогічної роботи в Україні відбувається переосмисленням традиційних підходів до роботи з дітьми, значними змінами та новаціями в цій сфері. Це створює необхідність її теоретико-методичного обґрунтування, аналізу, вимагає розробки нових підходів до соціально-виховного процесу молодших школярів з урахуванням сучасних уновітнень у практиці соціально-виховної і педагогічної роботи.

Переважаючим простором є вільний час, в ньому відбувається духовний та фізичний розвиток дитини, її соціалізація. Цю проблему розглядали представники класичної педагогічної думки: А. Макаренко, Я. Коменський, С. Шацький, К. Ушинський, В. Сухомлинський, пов'язуючи розвиток особистості підростаючого покоління з правильною організацією її життєдіяльності, ураховуючи фактори та чинники вільного часу. Велике значення в цій сфері становить робота сучасної вченої, яка зробила значний внесок у розробку проблеми організації вільного часу, Г. Євсєєва [3, с. 52]. В її роботах освітлено проблеми раціонального використання вільного часу учнів, визначено стандарти культури вільного часу, де розроблено нові сучасні методи й форми в культурно-дозвілєвій діяльності.

На думку Є. Акнаєвої та В. Піча організація змістовного дозвілля – це управління вільним часом дітей шляхом створення умов, які забезпечують вільний вибір змістовних форм та засобів проведення вільного часу, у відповідності до їхніх різнобічних інтересів і потреб [4, с.

21]. Надання можливості кожній дитині активно виявити себе, виявити власну ініціативу, а не лише сприймати і брати участь у заходах, які підготував вихователь – така думка М. Бушканець. Т. Черніговець дає своє трактування – наповнення вільного часу учнів змістом, що особливо сприяє формуванню в них духовності, національної свідомості, загальнолюдських рис, творчих здібностей [7, с. 379]. За словами І. Бойчевої це двобічний процес, у якому органічно поєднуються опосередкований педагогічний вплив вихователя ГПД з активною самодіяльністю учнів, їхньою свободою у виборі видів і форм дозвілля та способів наповнення його змістом [5, с. 480].

Найбільш цікавими і привабливими для дітей формами вільного часу дозвілля як показує практика є використання різних ігор, цікавої музики, сучасних танців, квестів та шоу. Але, на жаль, робота у ГПД не завжди планується з інтересів дітей, тому є не ефективною в їх вихованні та навчанні. На сьогоднішній день потрібно знати не тільки культурні запити підростаючого покоління, а й передбачати їх зміни в майбутньому, уміти швидко реагувати на них, бути готовими запропонувати нові форми і види дозвіллевих занять. Отже, потрібно розробити для різних груп дітей диференційовані форми організації дозвілля, необхідно щоб ця організація містила в собі різноманітні види діяльності з врахуванням вікових і соціальних особливостей. Так як кожна дитина індивідуальна особистість, яка має свої інтереси, потреби, рівень культурної і психологічної підготовки, кількістю вільного часу і своїм відношенням до нього. Всі ці критерії обов'язково потрібно враховувати в роботі вихователя груп продовженого дня. Повинні використовувати і пропонувати дітям найбільш ефективні і корисні для розвитку дитини, в кожному конкретному випадку, дозвіллеві заняття. Вибір і можливість зміни різних видів діяльності потрібно здійснювати на науковій основі.

Проблема, над якою завжди працює вихователь ГПД: «Формування у дітей загальнолюдських цінностей, любові до рідної землі, національних традицій українського народу.» Життєве кредо таке як : «Хай оживає істина стара: людина починається з добра».

Доведено, що за допомогою групи подовженого дня (ГПД) розв'язується одне із головних завдань школи – допомогти дитині сформувати та реалізувати свій пізнавальний і творчий потенціал,

соціально адаптуватися, навчитися плідно використовувати свій вільний час. Адже в умовах групи продовженого дня можливо створити оптимальну атмосферу для реалізації не лише освітніх і виховних завдань, а й відпочинку, гурткової роботи, виявити та розвинути індивідуальні здібності, реалізувати особистісні потреби школярів, диференційовано підійти до організації позаурочної діяльності [6, с. 78].

Групи продовженого дня – досить ефективна форма організації вільного часу учнів. Така форма роботи сприяє формуванню ціннісних орієнтирів, становленню естетичних принципів учнів. Також ГПД – одна з результативних форм організації ранньої професійної орієнтації учнів, більше того, сьогодні групи продовженого дня досить часто організують саме в такий спосіб: для виявлення, визначення й реалізації на ранній стадії розвитку особистості наявних задатків до різних видів діяльності.

Спостерігаючи, ми бачимо, що гарне самопочуття дитини в групі продовженого дня, настрої, бажання відвідувати групу, безпосередньо залежить від змісту й форм організаційної програми дозвілєвої діяльності, характеру спілкування й відносин, які складаються в середині групи.

Основними напрямками планування роботи в ГПД є: збереження здоров'я, запровадження та формування здорового способу життя; привиття вихованості учнів. Педагог-вихователь планує і організовує життєдіяльність учнів (вихованців, дітей) і здійснює їх виховання в групі продовженого дня. Використовує різноманітні прийоми, форми, методи і засоби навчання та виховання. Разом з медичними працівниками забезпечує збереження і зміцнення здоров'я вихованців, проводить заходи, які сприяють їх психофізичному розвитку. Організовує планове виконання режиму дня, виконання учнями молодших класів домашніх завдань, надає їм допомогу у навчанні, організовує дозвілля, залучає їх до художньої та науково-технічної творчості, гурткової роботи та до інших занять за інтересами. Організує з урахуванням віку вихованців роботу з самообслуговування, дотримання ними вимог з охорони праці, техніки безпеки, участь у суспільнокорисній праці.

Отже, сучасні методи і форми культурно-дозвілєвої діяльності молодших школярів у групі продовженого дня обумовлені потребами суспільства в розширенні демократії та гласності, удосконаленням

суспільних відносин, розвитком різнобічних здібностей молодших школярів у групі продовженого дня, продуктивним проведенням їх дозвілля в різних цікавих для дітей формах.

Організація дозвілєвої діяльності молодших школярів у групі продовженого дня передбачає запровадження відповідної програми, удосконалення змісту, форм та методів її реалізації.

Список використаної літератури:

1. Герлянд Т. М. Роль вихователя групи продовженого дня у формуванні всебічно розвиненої особистості молодшого школяра // Наукові записки (Серія: Педагогічні науки): у 2-х частинах. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. Вип. 52 (ч. 2). С. 70-71.

2. Горобей М.П. Педагогіка, психологія, медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту, 2011, т. 10, с. 20-22.

3. Євсєєва О. Г. // Наукові праці Вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет". Сер. : Педагогіка, психологія і соціологія. - 2013. - № 2. - С. 110-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_2_25

4. Киричок В.А. Використання інноваційних форм і методів у вихованні культури гідності молодших школярів у позаурочній діяльності. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 327-335.

5. Овчарова Р.В. Довідкова книга соціального педагога. М.: ТЦ Сфера, 2002. 480 с.

6. Самойленко О. Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти : тези VII Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2021 року, м. Чернігів).

7. Основи здоров'я (1 - 4 класи) // Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. - К. : Видавничий дім „Освіта”, 2012. С. 314 - 316

8. Присяжнюк К.Ф. «Школи і групи подовженого дня» (1974).

9. Рабченюк Т. С. Виховання обдарованої дитини в сучасному навчальному закладі: організаційно-управлінський аспект : навч.-метод. посібник / Т. С. Рабченюк, В. В. Демченко. Рівне : РОІППО -"Ліста-М", 2004. 180 с.

